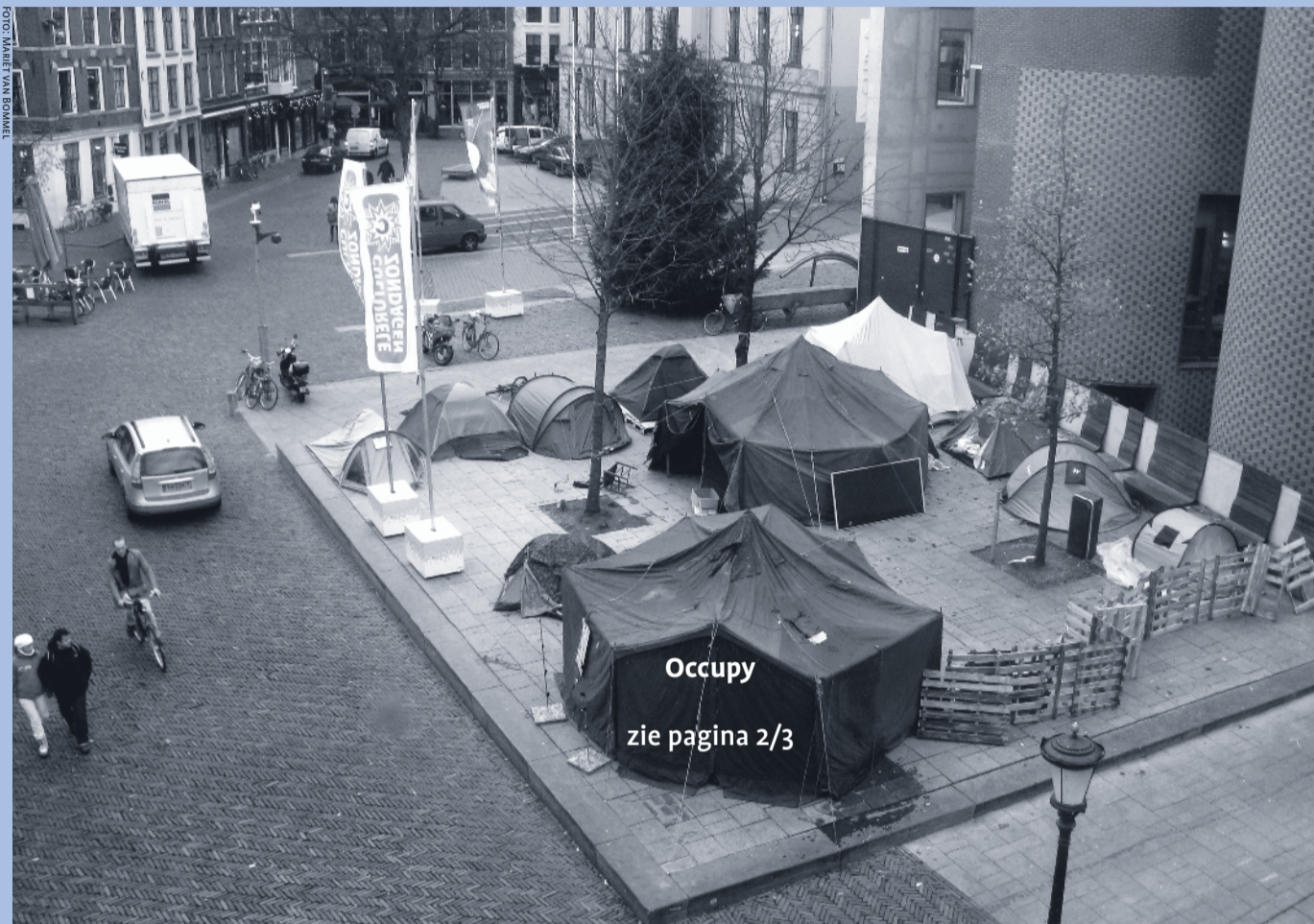

€ 3,00

februari 2012

Word abonnee van Doorbraak zie achterpagina!

Tentenkamp van Occupy Utrecht.

De onbegrensde mogelijkheden van het @MIGO-BORAS camerasysteem

Het nieuwe grensbewakingssysteem Mobiel Informatiegestuurd Optreden - Better Operational Result and Advanced Security (@MIGO-BORAS) leidde onlangs tot enige ophef in de media en elders, omdat het systeem het vrije verkeer tussen de Schengenlanden zou aantasten en niet in overeenstemming zou zijn met wetgeving op het gebied van privacy. Vanuit de overheid werd deze kritiek echter snel weggewuifd, onder andere bij monde van minister Leers van Immigratie, Integratie en Asiel. Er zou geen sprake zijn van aantasting van de privacy, en ook niet van expliciete grensbewaking.

Documenten met details over het @MIGO-BORAS-project geven echter een heel ander beeld. Het systeem heeft de potentie om uit te groeien tot een bewakingssysteem dat niet alleen in de grensstreek, maar overal in Nederland de bewegingen van al het verkeer kan vastleggen en analyseren met behulp van automatische kentekenherkenning, oftewel Automatic Number Plate Recognition (ANPR). Koppeling van het systeem met allerlei registers zorgt voor ongekende mogelijkheden voor de diverse opsporingsdiensten en overheidsinstellingen.

PERSPECTIEF

Sinds het Akkoord van Schengen uit 1993 zijn de grenscontroles oude stijl afgeschaft, maar dat betekent niet dat er aan de landsgrenzen met België en Duitsland niet meer wordt gecontroleerd. Al sinds 1994 wordt in de grenszone door de marechaussee het zogenaamde Mobiel Toezicht Vreemdelingen (MTV) ingezet als middel om illegale migranten op te sporen.

De mobiele controles geschieden officieel niet omdat de grens wordt overschreden, want dat mag niet volgens het Schengenakkoord dat een vrij verkeer van personen en goederen tussen de Schengenlanden moet garanderen. Maar eigenlijk weet

iedereen wel dat het hier om ordinaire grenscontroles gaat. De motorrijder van de marechaussee maakt dan ook letterlijk op het moment van grensoverschrijding de keuze om een voertuig wel of niet te controleren. Het mobiele toezicht hoort volgens de wet plaats te vinden op grond van informatie of ervaringsgegevens,¹ maar in werkelijkheid worden er vaak zonder feitelijke informatie voertuigen voor controle uitgepikt op grond van vage criteria die de marechaussee hanteert. Het gaat daarbij om een persoonlijke interpretatie van de motorrijder en eventuele resultaten zijn dan ook vaak toevalstreffers. Letterlijk iedereen in de grenszone kan dus worden onderworpen aan deze controles. Dit heeft eerder al tot problemen geleid bij rechtszaken, omdat de rechter tot de conclusie kwam dat er daardoor effectief sprake was geweest van grenscontroles.²

Met het op gang komen van vluchtelingenstromen vanuit Noord-Afrika, in verband met de opstanden die daar in 2011 tegen verschillende regimes uitbraken, werd de roep om herstel van grenscontroles in diverse Europese landen sterker. In Nederland pleitte de PVV ervoor om de grenzen dicht te gooien.

► ► ► Vervolg op pagina 6

Moskeeën vaker onder vuur

De Al Qibla moskee in Zoetermeer werd eind januari 2012 voor de zoveelste keer beklad met racistische leuzen. Eerder werd op de oude locatie van het gebedshuis al een molotovcocktail naar binnen gegooid. Uit onderzoek blijkt dat moskeeën door het hele land structureel te kampen hebben met racistisch geweld.

Onlangs bracht de onderzoekster Ineke van der Valk het boek "Islamofobie en discriminatie" uit. Daaruit blijkt dat Nederlanders vergeleken met inwoners van andere westerse landen negatiever over moslims denken. Zo rond de 50 procent van de Nederlanders zou weinig of niets van moslims moeten hebben. Na het einde van de Koude Oorlog eind jaren 80 is er volgens Van der Valk een nieuw vijandbeeld ontstaan in de westerse wereld: de islam. Dat is levend gebleven via een reeks van nationale en internationale gebeurtenissen. En moslims worden in toenemende mate niet meer alleen gezien als bedreiging van de veiligheid, maar ook van "de Europese waarden en culturele homogeniteit". Volgens Van der Valk is islamofobie een eigentijdse vorm van racisme waarbij vooroordelen en stereotypen een centrale functie vervullen. Het moet beschouwd worden als een relatief recent opgebloeide vorm van het cultureel racisme dat vanaf de jaren 80 de meer biologische varianten van de voorgrond heeft verdrongen.

Het aantal klachten over islamofobie op het internet, dat wordt gemeld bij het Meldpunt Discriminatie Internet, is volgens Van der Valk al jarenlang hoog. Islamofobe uitingen komen niet alleen voor op extreem-rechtse websites, maar ook op allerlei andere sites en fora. De toon van discriminerende uitlatingen is steeds harder geworden en het aantal gevallen waarin wordt opgeroepen tot geweld is toegenomen. Ook is het aantal aanslagen op islamitische gebedshuizen schrikbarend hoog.

GEWELD

Er zijn in Nederland nu ongeveer 475 moskeeën. In de jaren 70 en 80 was zeer incidenteel sprake van geweld tegen die gebedshuizen. Vanaf de jaren 90 kwamen gewelddaden vaker voor. Drie keer nam het aantal gewelddaanlagen tijdelijk explosief toe. Eerst na het uitbreken van de Golfoorlog begin jaren 90. Daarna na de aanslagen op 11 september 2001 in de VS toen door het hele land moskeeën 50 keer doelwit van diverse vormen van geweld werden, waaronder 11 keer van brandstichtingen of pogingen daartoe. Tenslotte vonden na de moord op Theo van Gogh eind 2004 in twee maanden tijd 45 geweldsincidenten tegen moskeeën plaats, waarvan 18 gevallen van brandstichting. De door Van der Valk verzamelde gegevens zijn vermoedelijk niet volledig en moeten eerder gezien worden als het topje van de ijsberg. Melding bij instanties en publiciteit via de pers wordt soms op advies van de politie, soms op eigen initiatief van moskeebesturen achterwege gelaten in de hoop herhaling te voorkomen.

► ► ► Vervolg op pagina 14

Doorbraak en de Occupy-beweging

Begin september 2011 gingen mensen in New York de straat op onder de leus "Occupy Wallstreet". Anderhalve maand later was het protest al uitgegroeid tot een wereldwijde beweging. Weer drie maanden verder is het behoorlijk stil geworden rond Occupy. Hopelijk vooral door het koudere weer. Hoe heeft Doorbraak de beweging tot nu toe beleefd?

Op 15 oktober waren we met flink wat mensen aanwezig bij de begindemonstraties in Den Haag en Amsterdam toen daar de eerste tentjes werden neergezet.¹ Een week later deden we ook mee aan de tweede Amsterdamse demonstratie.² Die leidde naar de Nederlandsche Bank. En later heeft een Doorbraak-activist nog over organizing gesproken in het kader van de reeks Occupy-colleges in het Amsterdamse tentenkamp.³ En ook aan de Amsterdamse bankbezetting halverwege december deden Doorbrakers actief mee.⁴ Een aantal van ons heeft in de afgelopen periode Occupykampjes of -vergaderingen bezocht in Amsterdam, Nijmegen en Utrecht.

Maar het meest actief waren we bij Occupy Deventer. Daar maakten Doorbrakers meteen een flink deel uit van de kerngroep. Eind oktober was daar een eerste openbare vergadering, waarbij direct een tentje werd opgezet aan de voet van de Broederkerk.⁵ Kort daarop was de eerste actie: voor de deur van de ING in de Smedenstraat. Er werd geslapen in de tentjes, maar daar kwam al snel weer een einde aan. Het voegde eigenlijk weinig toe aan de actie. Na verloop van tijd werd het een parttime-beweging die met name op zaterdagmiddag aanwezig was op het plein. We hebben daar met heel veel mensen gesproken. Er was flink wat interesse en velen wilden graag per mail op de hoogte gehouden worden. Toen het kouder werd, heeft de kerngroep van zo'n 8 mensen besloten om themabijeenkomsten te gaan organiseren, onder meer over de bankencrisis. Op termijn wil men graag met elkaar verder gaan, of de wereldwijde Occupy-beweging nu blijft bestaan of niet. Armoede in de stad lijkt een van de speerpunten te kunnen gaan worden.

PROBLEMEN

Hoewel we over het algemeen positieve ervaringen hebben, willen we de belangrijkste problemen van de Occupy-beweging niet onbenoemd laten: een stuk of vijf, die vanzelfsprekend niet overal in even grote mate spelen.

1. Bij bezoeken aan de tentenkampen en demonstraties, maar vooral op internet, valt bijna niet te ontkomen aan new age- en conspiracygeluiden. Van wat we meekrijgen van de protesten in de VS,⁶ speelt het daar bij concrete activiteiten nauwelijks een rol, en ook in Deventer hebben we er geen problemen mee gehad. Bij de demonstraties in Den Haag en Amsterdam was het echter soms wel even slikken wanneer je met een willekeurige mede-actievoerder sprak. New age-denken is volkomen gespeend van strijdbaarheid, en samenzweringsdenken leidt tot een nodeloos gevoel van machteloosheid jegens schijnbaar grote geheime krachten. Beide dragen zo niet bepaald bij aan de opbouw van de krachtige beweging die nodig is om het kapitalisme te beteugelen of zelfs te vervangen door een veel sociaal systeem.
2. Het idee van "de 99 procent" tegen "de 1 procent" is op een vergelijkbare wijze problematisch. Hoewel het kennelijk wel mobiliserend heeft gewerkt, is het natuurlijk een ongelofelijke kort-door-de-bocht redenering die volstrekt geen recht doet aan de kapitalistische realiteit met zijn zeer diverse sociale strijden waar we allemaal dagelijks mee te maken hebben. Alle andere machtsverhoudingen worden via de 99 procent-leuze feitelijk weggewuifd, zoals onder meer die tussen mannen en vrouwen, en witten en zwarten. Het is alsof de linkse ideeëntwikkeling daarover van de afgelopen anderhalve eeuw nooit plaatsgevonden heeft.
3. Tentenkampen werken eigenlijk alleen als ze enigszins op gespannen voet staan met de lokale autoriteiten. Juist de strijd om behoud van de kampen bleek veelal mobiliserend te werken, van Caïro en Barcelona tot New York. In Nederland wordt daarentegen door veel van de Occupy-ers wel erg nadrukkelijk gepoldeerd met burgemeesters en politiemensen. In Amsterdam werden zelfs afspraken met de politie gemaakt over het verwijderen van daklozen uit het kamp, waarbij er wel eens een voor de ogen van toekomstige Occupy-ers door agenten werd afgetuigd. Uiteindelijk heeft dat polderen overigens niet kunnen voorkomen dat enkele kampjes toch ontruimd werden.
4. De Nederlandse tentenkampen werden al snel een doel op zichzelf. Het leek erop alsof veel Occupy-ers dachten dat het bezetten van een plein uiteindelijk vanzelf wel zou uitlopen op grote maatschappelijke veranderingen. Op de kampjes begon na verloop van tijd een wat landerige naar binnen gekeerde sfeer te ontstaan, met eigen regels en gewoonten. Zoals het gebruik van "the people's microphone", een methode waarbij activisten de zinnen van een spreker gezamenlijk herhalen zodat iedereen ze kan verstaan. Dat is overgewaaid uit Amerika, waar bij sommige grotere activiteiten geen geluidsversterking werd toegestaan. In Amsterdam werd de methode echter soms ook gebruikt in kleine groepjes, en dat kwam wat sectarisch over. Er zijn veel discussies in de kampjes, maar tot een aanzet voor verdere activiteiten is het in veel gevallen niet gekomen. Een open houding en veel discussie is geweldig, maar er moeten natuurlijk op een gegeven moment wel knopen worden doorgesneden, wil er nog iets gebeuren. Een positieve uitzondering was de bankenbezetting in Amsterdam in december. In de VS is de beweging wel veel extravert gebleven met massale bezettingen van onder meer haverterreinen en leegstaande huizen voor daklozen.

Occupy-activisten: bonussen inleveren!

5. De Occupy-beweging is in Nederland, in tegenstelling tot in de VS, nog erg wit. Alleen de bezoeken over en weer met de actievoerende schoonmakers brachten daar voor korte tijd enige verbetering in.⁷

NIEUWE MOGELIJKHEDEN

De Occupy-beweging is in bepaalde opzichten een moderne, uitgegroeide variant van de anti-globaliseringsbeweging die eind jaren 90 opkwam. Occupy is inhoudelijk vaak nog veel vager dan die beweging al was, is vele malen sneller opgekomen, en wordt maatschappelijk veel breder gedragen. Vooral dat laatste biedt natuurlijk veel kansen. Daarom ook even een aantal inspirerende elementen op een rijtje.

1. Occupy heeft het kapitalisme weer als een probleem op de politieke agenda gezet. Een breed levend gevoel van onbehagen met de grote ontwikkelingen van het neo-liberalisme wordt plots blootgelegd, krijgt een stem. Een stem die niet gemodereerd wordt door de machthebbers, de politici, bankiers en economen. Van links tot rechts, van vakbonden tot conservatieve denktanks, wordt er nu over gedebatteerd hoe het kan dat de banken zoveel geld hebben en waarom we daar met z'n allen nauwelijks zeggenschap over lijken te hebben.
2. Occupy heeft net als eerder de bewegingen in het Midden-Oosten en Spanje kans gezien om grote groepen mensen enige hoop te geven, te mobiliseren en bijeen te brengen. Er is een enorme energie losgemaakt, en dat was lange tijd niet meer gelukt in het rijke westen. Occupy is laagdrempelig en heeft demonstreren voor het eerst weer een beetje normaal gemaakt, en begrijpelijk in de ogen van de toekomstige meerderheid.
3. De Occupy-kampen vormen een soort leerschool voor activisten. Ter plekke maken veel mensen voor het eerst kennis met basisdemocratische principes, met het idee om zelf autonoom werkbare structuren te kunnen opzetten met grote groepen anderen. Daarnaast vormt de openheid in de discussies ter plekke ook een goede mogelijkheid om inhoudelijk verder te komen. Mensen met heel uiteenlopende achtergronden komen er bij elkaar en wisselen gedachten uit. Dagelijkse ervaringen, concrete strijd en linkse ideeën zouden op den duur de aantrekkingskracht van de vaak van internet geplukte vage samenzweringsideeën kunnen doen afnemen. Zeker naarmate de gevolgen van de crisis zich hier net als in de VS sterker zullen doen

voelen. Daarnaast zouden duidelijk herkenbare linkse Occupy-acties, zoals de bankbezetting van december, ook een positieve inhoudelijke invloed op de beweging kunnen uitoefenen.

4. Anders dan de eerdere anti-globaliseringsbeweging is de Occupy-beweging lokaal gericht, en hoeven actievoerders niet steeds af te reizen naar verre landen om daar samen te gaan demonstreren. Zelfs in kleinere provinciesteden zijn er Occupy-groepjes, en dat maakt de beweging in principe voor veel meer mensen toegankelijk en ook veel democratischer.

PRAKTIJK

De Occupy-beweging sluit op diverse manieren aan bij de Doorbraak-praktijk. Met onze "Waar zit het?"-campagne⁸ wijst Doorbraak ook nadrukkelijk naar de rijken die zich ongehinderd onze welvaart toeëigenen. Occupy manifesteert zich vooral lokaal, net zoals ook Doorbraak voornamelijk lokaal probeert strijd te organiseren. Daarnaast spreken met name het anti-kapitalisme, het internationalisme en de kritiek op de heersende instituten van Occupy ons aan. Hoewel het wantrouwen naar alles wat geen Occupy is, soms wat lijkt door te slaan richting een soort overspannen narcisme, zo van: alleen bij ons ligt de oplossing van alle problemen.

Maar er zijn ook grote verschillen tussen de meeste Occupy-ers en Doorbraak. Wij werken vanuit een samenhangende linkse visie en met een hechte organisatie. Bij Doorbraak kan niet iedereen die een keer langskomt, direct meebeslissen en hebben de leden ook duidelijk omschreven verantwoordelijkheden. Verder stapt Doorbraak op mensen af, in plaats van af te wachten in een tentenkamp, en proberen we via organizing en militant onderzoek strijd te ontwikkelen op concrete problemen.⁹

In de praktijk bekijkt Doorbraak per afdeling in hoeverre we meedoen aan lokale Occupy-initiatieven. Bij grotere en landelijke acties, zoals bij demonstraties en de bankbezetting, mobiliseren we en doen we graag mee. Waarbij we er natuurlijk wel voor willen waken om geassocieerd te worden met de politiek vagere aspecten van de beweging. Ook verwijzen we bij eigen acties wel naar de Occupy-praktijk, zoals we ook wel eens verwijzen naar de Arabische Lente, om de noodzaak van protest en verzet makkelijker duidelijk te kunnen maken. Waarbij we er weer voor moeten hoeden dat luisteraars de indruk krijgen dat we eveneens met tentjes op de proppen zullen komen.

De Occupy-beweging is in Nederland momenteel vooral actief op internet, met name op Facebook. Het label Occupy is daar nog springlevend. Vorig jaar zagen we dat de Spaanse kampen van de zomer ervoor in de lente snel weer opbloeden. De kans dat dat nu eveneens met Occupy gebeurt, is levensgroot. De economische en politieke problemen waartegen de deelnemers in het geweer kwamen, worden immers nog wekelijks groter.

Eric Krebbers

Noten

1. "#Occupy-beweging sterk van start", Eric Krebbers, 15 oktober 2011, www.doorbraak.eu.
2. "Mars naar de Nederlandsche Bank", Eric Krebbers, 21 oktober 2011, www.doorbraak.eu.
3. "Doorbraak-activist vertelt bij Occupy over organizen", Eric Krebbers, 10 november 2011, www.doorbraak.eu.
4. "Occupy ook de banken!", Mariët van Bommel, 19 december 2011, www.doorbraak.eu.
5. "Occupy Deventer start met één tentje", www.destentor.nl.
6. "Occupy internationaal: repressie noopt tot verheviging en uitbreiding", Peter Storm, 4 november 2011, www.doorbraak.eu.
7. "Solidariteit van en voor de stakende schoonmakers", Eric Krebbers, 1 november 2011, www.doorbraak.eu.
8. "Waar zit het", www.waarzithet.nl.
9. "Doorbraak in Leiden: 'Al doende leert men organizen'", Frodo Tromp en Eric Krebbers, 16 januari 2012, www.doorbraak.eu.

CARTOON: JACOB VISSER

MARK
EN
DE
MINIMA

Schule der Arbeitslosen

+ Boek*

In de roman "Schule der Arbeitslosen" schetst auteur Joachim Zelter een toekomstscenario van een sollicitatiekamp voor werklozen die elke seconde van hun leven moeten opgeven om die ene baan te vinden die toch niet bestaat. Een toekomstscenario, maar uiteraard geïnspireerd door de huidige, alledaagse realiteit.

Werklozen die om 3 uur 's nachts door hun reïntegratietrainer wakker worden gemaakt om een sollicitatiegesprek te oefenen. Een tv-serie met de titel "Job Attack" waarin werkzoekenden elkaar bijna afmaken om hun gedrevenheid te laten zien. Mensen die de rouwadvertenties in de krant uitknippen op zoek naar iemand die misschien naast kinderen ook een baan heeft achtergelaten. Het klinkt allemaal een beetje overdreven, en dat is het ook. Want het zijn voorbeelden van een schrikbeeld dat Joachim Zelter ons voorhoudt van een wereld waarin arbeidswaan en werkdwang zonder werk nog verder zijn doorgeslagen dan nu al het geval is. Zoals vaker met dit soort toekomstscenario's is de kern zeer duidelijk herkenbaar.

SOLLICITATIEKAMP

De Schule der Arbeitslosen is een soort sollicitatiekamp voor werklozen in het Duitsland van 2016. Mensen met een uitkering worden gedwongen zich "vrijwillig" op te geven voor de "kans" om enkele maanden lang veraf van familie en vrienden continu naar banen te zoeken. Een deel gaat onder dwang, een deel is er zelfs blij mee, krijgt weer hoop in een land waar de werkloosheidscijfers dagelijks stijgen. In het kamp worden de werklozen, door middel van hersenspoeling, straffen en beloning tot de perfecte sollicitanten omgevormd: cv's worden verzonnen, oude identiteiten worden vernietigd, nieuwe identiteiten aangeleerd. Het is een wereld waarin een mens zonder werk niet alleen waardeloos is, maar eigenlijk al geen mens meer.

De school is een totale institutie, gebaseerd op Engelstalige, management-achtige slogans: "Work is freedom", "Freedom is work", "A new life", "Careless talk costs jobs", en "Time to get up". De werklozen worden vernederd, naar de psycholoog gestuurd, tegen elkaar opgehitst, aan elkaar gekoppeld in de Weekend Suite, en ze moeten zich vooral volledig overgeven aan hun trainer en de school. In die zin lijkt de school op een opeenstapeling en combinatie van alle reeds bestaande reïntegratietrajecten en scholingsprogramma's die voor sommigen van ons maar al te bekend zijn. Net als veel echte trainings- en sollicitatieprogramma's zijn de "lessen" soms zo tragisch en vernederend dat zij al bijna weer grappig zijn. Zoals bijvoorbeeld een les waarin de werklozen een graf moeten graven waarin zij hun "oude ik" moeten begraven, op weg naar "a new life".

IDEOLOGIE

Het verhaal neemt ons mee in de ervaring van de werklozen op de school. Voor een deel zijn ze zodanig teleurgesteld in hun eigen leven en identiteit dat ze helemaal in de ideologie van hun trainer, Fest, meegaan. De meesten zijn zo vaak vernederd en afgekeurd dat ze niets meer durven te zeggen. Slechts een enkeling, Karla, droomt van een leven zonder arbeidswang en doet niet mee met de sollicitatierage, juist op het moment dat er een reële baan in het vooruitzicht wordt gesteld. Ze verzet zich door niets te doen, door niets meer te zeggen, door niet meer te solliciteren. Op onbegrip van trainer en medewerklozen volgt repressie, isolatie en psychologische druk. Maar ze houdt het vol en wordt de heldin van de roman. Een heldin echter in een wereld zonder plek voor helden, want ook zij bereikt niets. Ze kan niet opboksen tegen de alomvattende ideologie van werk, werk, werk.

De roman is dan ook geen verhaal van hoop en verzet, maar een waarschuwing. Een waarschuwing over een ontwikkeling waar we ons nu tegen moeten verzetten om te voorkomen dat het zo ver komt als in het boek. De maatregelen die nu al in Nederland en andere landen tegen werklozen (en in het verlengde ook tegen werkenden) worden ingezet, van dwangarbeid tot uitkeringskorting, zijn tenslotte al erg genoeg. Zelter illustreert op een zeer scherpe manier waar het uiteindelijk allemaal toe kan leiden. Hij laat niet alleen zien hoe de repressie steeds meer geperfectioneerd wordt, maar ook hoe de slachtoffers van het werkloosheidsbeleid compleet weerloos zijn overgeleverd aan een samenleving die geen waarde meer ziet in de "onproductieve" mens. Zo is de sterkste kant van het verhaal eigenlijk de consequent doorgetrokken weergave van de diepgewortelde afkeer tegen de werklozen, zoals door trainer Fest in een monoloog samengevat:

"Zelfs als dit land het geld van de hele wereld had, zou er niets veranderen aan de behandeling van werklozen. Men zou er op alle manieren voor zorgen dat zij nooit aan hun situatie zouden kunnen wennen. Men zou de realiteit van hun situatie benadrukken: dat ze werkloos zijn en verder niets. En dat werkloosheid niet acceptabel is, onnatuurlijk, sociaal en onmenselijk. Werkloos blijft werkloos. Geen ander woord is hier geoorloofd, alleen maar werkloos. Niet lezen, niet dromen, niet praten – maar werkloos. Dat is een mens waaraan alles ontbreekt. Net als een mens zonder voet, zonder ogen, zonder hoofd. Zonder vrienden, zonder hart en zonder verstand."

Aan het eind van het boek trekt Zelter deze redenering verder door dan men verwacht. Na een moment van opluchting volgt de keiharde conclusie. Een conclusie die de absurditeit en onmenselijkheid van deze religie van werkloosheidsbestrijding in een keer helemaal blootlegt. "Schule der Arbeitslosen", Joachim Zelter. Uitgeverij: Klöpfer & Meyer, € 19,90. ISBN: 9783937667713.

Gregor Eglitz

Foto: Gertjan Eekhof

> Zonder Papieren

Zwart werken, zwart rijden, zwart leven

In Nederland mag je niet zwart werken. Dat is verboden omdat het andere mensen benadeelt, stelt de overheid. De burgers zeggen allemaal heel hard te werken en veel belasting te betalen. Zo hopen ze het later beter te krijgen en een zorgeloos leven te kunnen leiden. Afgewezen vluchtelingen mogen helemaal niet werken, niet wit en ook niet zwart. Voor vluchtelingen die op straat zijn gezet en geen bron van inkomsten meer hebben, betekent een boterham met kaas al een luxe. Als ze berooid en uitgehongerd zijn, dan is de gevangenis vaak de enige plek waar ze nog wat te eten krijgen, vlak voordat ze worden uitgezet naar een land vol geweld en armoede.

De verblijfsaanvraag van de vluchteling die ik ontmoet tijdens het spreekuur van de Leidse steungroep De Fabel van de illegaal, werd afgewezen nadat hij een paar jaar in een troosteloos opvangcentrum had doorgebracht. Hij moest daarna op straat zien te overleven. Overall zocht hij werk, want hij had toch geld nodig om eten te kunnen kopen. Maar wie gaat een rechteloze en uitgesloten vluchteling aan een baan helpen? Zelfs migranten met verblijfsrecht en een hoge opleiding maken daar niet veel kans op. En de economische crisis heeft dat alleen maar verergerd. Eindelijk vond hij ergens zwart werk en leek er een beetje licht in zijn leven te verschijnen. Maar tijdens een razzia werd hij opgepakt door de politie. Het enige licht dat dag en nacht bleef schijnen hing aan het plafond van zijn cel in het uitzetcentrum. Daar bleef hij een paar maanden opgesloten. Hij bleek niet te kunnen worden uitgezet, waarna hij op straat werd gedumpt. Hij vroeg opnieuw asiel aan, maar mocht nu niet meer in een opvangcentrum verblijven. Weer moest hij zwerven en zwart werken. Toen hij zwart reed met het openbaar vervoer, werd hij gecontroleerd. Hij kreeg een boete die hij niet kon betalen. Weer werd hij gevangen gezet. Opnieuw kwam hij maanden later vrij. Wat moest hij beginnen? Hoe lang kon hij zo nog doorgaan? Zwart werken, zwart rijden, zwart leven. Zijn ondergrondse bestaan was duister en uitzichtloos.

De map met zijn dossier was inmiddels steeds dikker geworden. In en uit de illegalengevangenis, in en uit de asielpcedure, dat kostte hem maar liefst negen jaar. Na al die jaren was hij bitter teleurgesteld. Hij wilde niet meer worden opgesloten. Hij verlangde vurig naar een ander leven, want hij zat gevangen in de gemakkelijke cirkel van zwart werken, opgepakt worden, straf krijgen, opgesloten worden, op straat gegooid worden, zwart rijden, gecontroleerd worden, een boete krijgen, nog meer boete krijgen, nog meer gevangen zitten in het zwarte gat van het leven zonder verblijfsrecht. Hij besloot om hulp te zoeken bij de kerk. Daar gaven mensen hem gelukkig wat eten en ook onderdak, voor een tijdje. Zo kon hij stoppen met zwart werken en hoefde hij zichzelf niet meer aan het risico bloot te stellen dat de vreemdelingenpolitie hem weer zou betrappen op de werkvloer, alsof hard werken een misdaad is. In alle stilte en zo onopvallend mogelijk probeerden de mensen van de kerk hem te steunen, maar veel kerkgangers stemmen op partijen die het beleid tegen vluchtelingen als hij jaar in jaar uit verscherpen. Op de langere termijn is dat soort steun dan ook dweilen met de kraan open.

Hij maakte kennis met een nieuwe advocaat, die hem liet weten dat hij nog wel een kans zag voor hem. Die advocaat gaat proberen om voor elkaar te krijgen dat de straf die de vluchteling heeft gekregen wegens zwart werken en zwart rijden, geen rol meer speelt bij de beoordeling van een nieuwe verblijfsaanvraag. Als dat lukt, dan kan die aanvraag misschien een succes worden. Heel misschien. Ondertussen hoopt hij dat de kerk hem eten en onderdak blijft geven. Want hij wil geen zwart leven meer leiden.

Lili Irani

nummer 14 > februari 2012

: Wat schrijft rechts? -

In de publicaties van Hitler-wannabees, rechts-populistisch gespuis en christenzeloten komt hun ware aard naar boven. Haat tegen Joden, niet-westerse migranten en afvalligen voert de boventoon. Daarbij geven de publicaties een aardig kijkje in het verknijpte leven van deze snuiters: krankjorumme ideeën zijn aan de orde van de dag.

Op de website van de **PVV**, in internetkringen ook wel bekend als de NSB 2.0, blijkt Geert Wilders weer eens de broeder en hoeder van het grootkapitaal. Hij keert zich dit keer namelijk tegen een Europese financiële transactiebelasting, zeg maar een belasting op internationale geldstromen van het bankwezen. Die door de Europese Commissie voorgestelde minuscule belasting moet er mede voor zorgen dat financiële instellingen enigszins mee gaan betalen aan de puinzooi die ze zelf veroorzaakt hebben. Uiteraard sprak de werkgeversorganisatie VNO-NCW zich fel uit tegen het voorstel. En hun loopjongen Wilders stelde er alras Kamervragen over en roept de regering ook op om zich tegen deze belasting "te verzetten". Tot zover de superkapitalist Wilders.

In de nieuwsbrief van **Stichting Taalverdediging** gaat men tekeer tegen de bierbrouwer Inbev. Die brengt namelijk Hoegaarde- en Jupilerbier op de Nederlandse markt waarbij de opschriften op de etiketten in het Engels zijn. Taalverdediging roept al haar sympathisanten op om het bier te boycotten. En dat is voor mij een reden om iedereen aan te moedigen deze biermerken juist wel te kopen. Gewoon, zoals Duitse activisten het zo mooi kunnen zeggen, "Saufen gegen Rechts"! Taalverdediging besteedt voorts aandacht aan de taalkwestie in België. Tot hun afschuw wordt er in een aantal Vlaamse gemeenten rond Brussel steeds meer Frans gesproken. Dat komt volgens de taalneuroten mede door "inwijkelingen" uit Noord-Afrika. Tot genot van Taalverdediging verzet de Vlaamse gemeente Merchtem zich met hand en tand tegen dit "taalimperialisme". Die gemeente neemt namelijk "kloeke maatregelen" om de verfransing een halt toe te roepen. Zo verkoopt Merchtem alleen nog maar bouwkavels aan Nederlandstaligen, worden bezoekers van het gemeentehuis enkel in het Nederlands te woord gestaan en worden winkeleigenaren "gemaand" om zoveel mogelijk Nederlands in hun toko's te spreken. Om het nog idioter te maken heeft de gemeente onlangs zelfs besloten om de subsidies stop te zetten aan sportverenigingen waar ook maar één woord Frans gesproken wordt. Ils sont complètemet fous en Flandre? Oftewel: zijn ze daar in Vlaanderen nu helemaal van de pot gerukt?

Elsevier roept de VVD-er Mark Rutte uit tot "Nederlander van het jaar". Wat een verrassing! Volgens het weekblad is de premier een uitmuntende "communicator" en een "bruggenbouwer", alhoewel de typering bruggensloper toch eerder van toepassing is. Maar goed, volgens Elsevier straalt Rutte "een aanstekelijk optimisme uit" bij zijn heilige opdracht de sociale zekerheid te slopen en de grenzen dicht te timmeren voor onvermogen migranten. Elsevier is voorts zeer te spreken over Rutte's weigering om de superrijken ietsiepietsie extra te belasten. Rechts Nederland kijkt ernaar en likt er de vingers bij af. In een ander artikel likt het weekblad de vingers van VVD-minister Henk Kamp. Deze rechts-rabiatische hardliner wil namelijk de toegang tot de sociale zekerheid voor hier verblijvende Oost-Europeanen beperken. Die zouden massaal een beroep op de uitkeringen doen. Het hele verhaal van Kamp is je reinste kolder. De werkloosheid onder Oost-Europeanen in Nederland is namelijk veel kleiner dan die onder de Blut-und-Boden-Nederlanders. Maar feiten doen er bij de VVD niet toe: van elke twee woorden die een VVD-er spreekt, zijn er minstens drie gelogen.

Elsevier geeft voorts volop de ruimte aan Piet Moerland, bestuursvoorzitter van de Rabobank, om het blaozen van de banken op te poetsen. Volgens Moerland hebben

de banken geen enkele, maar dan ook geen enkele, schuld aan de crisis. Volgens hem kun je "het banken niet verwijten dat ze hebben belegd in Italiaanse staatsobligaties". Daarmee was immers "meer te verdienen dat met Nederlandse staatsobligaties, omdat ze iets meer rente geven", aldus de inhilige bestuursvoorzitter. Moerland dringt er verder op aan dat de Noord-Europese landen miljarden in Griekenland en Italië blijven stoppen. Dat is namelijk de enige manier waarop de Noord-Europese banken hun leningen aan de Zuid-Europese staten weer linea recta terug kunnen krijgen. En zo worden de kosten van de crisis geheel op het bordje van de burgers geschoven.

In **Wij Europa** van de **Nederlandse Volks Unie** (NVU) staat een lofzang op de Libische dictator Khadafi. Hij was volgens de NVU een toffe peer, omdat hij Libië "nagenoeg jodenvrij" had gemaakt. Daarbij had Khadafi er volgens de NVU voor gezorgd dat het land "een hoge levensstandaard" had, hoewel die weer niet gold voor critici van het bewind, maar daar maalt de NVU niet om. In de verwijdering van Khadafi ziet de NVU een zionistisch complot van de NAVO om "de laatste landen uit de weg te ruimen die het lef hadden om openlijk de politiek van Israël te bekritisieren". De NVU vreest dat Syrië het volgende slachtoffer van de "piratenstaten" Israël en Amerika wordt. Men hoopt in ieder geval dat het Syrische bewind "iets heeft gehad aan de adviezen en inzichten van een aantal Duitse generaals die na de Tweede Wereldoorlog het Syrische leger hebben geholpen op te bouwen". Voor de duidelijkheid, het gaat hier om Duitse nazi's die na de oorlog op de vlucht sloegen en in onder andere Syrië een warm welkom geheten werden. In **Wij Europa** worden voorts nog wat sneren uitgedeeld aan politieke concurrenten en dissidenten. Zo wordt het fascistische kopstuk Tim Mudde ingewreven dat zijn webforum Theudisk kopje onder is gegaan wegens een gebrek aan belangstelling. En de voormalige NVU-kringleider Olav Schollaardt krijgt een schop onder zijn hol, omdat hij de NVU verliet uit onvrede over het inderdaad lachwekkend kleine aantal deelnemers aan NVU-demonstraties. Schollaardt zou "laf" zijn en "de loopgraaf uitvluchten, omdat er te weinig soldaten in zitten". En dat is een pijnlijke constatering, vooral voor de NVU zelf...

Voorpost heeft zoals bekend wel iets met allerlei 'volkeren' over de gehele aardkloot, zolang die 'volkeren', en met name de 'zwarte', maar op de eigen plek blijven. Zo is er in **Revolte**, tijdschrift van **Voorpost Vlaanderen en Nederland**, dit keer aandacht voor ene Yann Fouéré. Deze 101-jarige man uit het Franse Bretagne overleed eind 2011 en blijkt zijn hele leven een groot "volksnationalist" geweest te zijn, althans, in de wondere wereld van Voorpost. Fouéré heeft blijkbaar zijn hele leven gevochten voor een onafhankelijk Bretagne van vreemde smetten vrij. Hij zou volgens Voorpost "noch rechts, noch links" zijn, maar daar trappen we hier in Nederland na Rita - "niet links, niet rechts" - Verdonk echt niet meer in. Zo collaboreerde Fouéré in de Tweede Wereldoorlog met het foute Franse Vichy-regime om, in de woorden van Voorpost, "de Bretoense autonomie te verdedigen". Na de oorlog werd Fouéré wegens zijn collaboratie vervolgd, en besloot hij te vluchten naar Wales. Hij bleef tot zijn dood ijveren voor een onafhankelijke Bretoense staat.

Voorpost Nederland bezoekt ook met regelmaat allerhande landen om daar gelijkgestemde zwarthemden te ontmoeten. Zo reist men af naar organisaties en bijeenkomsten in Vlaanderen, Hongarije en Zweden. Naast de inname van de nodige hoeveelheden alcohol

doorbraak.eu

Migratie verandert de wereld

De afgelopen decennia zijn honderden miljoenen mensen van het platteland naar de stad getrokken. Het platteland, waar de allerarmsten wonen, legt het zo af tegen de verlokkingen van de stad, waar dromen van een beter bestaan waargemaakt kunnen worden. Het merendeel van de wereldbevolking woont inmiddels in stedelijke gebieden. Tegen het einde van de eenentwintigste eeuw zal vrijwel iedereen daar wonen, aldus Doug Saunders in zijn boek "Arrival city" ("Stad van aankomst").

Grote migratiestromen van het platteland naar de stad waren er ook aan het einde van de achttiende en in het begin van de twintigste eeuw in Europa en Noord-Amerika. Die gingen samen met enorme veranderingen, zoals de Industriële Revolutie, de Franse Revolutie en allerlei oorlogen. Wanneer door staten en steden niet adequaat gereageerd wordt op dergelijke grote migratiestromen, kunnen de kersverse stedelijke gemeenschappen gevangen komen te zitten in hun nieuwe bestaan, uitgesloten en gefrustreerd, aldus Saunders. Om dat te voorkomen zouden machthebbers zich rekenschap moeten geven van het potentieel van deze migrerende mensen in de steden van aankomst, de "arrival cities". De Wereldbank noemt die steden van aankomst de meest effectieve manier om armoede te bestrijden en de economie te laten groeien, zo citeert hij.

Saunders bestudeerde de opkomst, het succes of de ondergang van een twintigtal arrival cities wereldwijd. Van Rio de Janeiro, Mumbai, Teheran, Dhaka en Caïro tot Londen, Berlijn, Amsterdam en Chicago. Hij onderzocht de factoren die leiden tot een succesvolle transitie van een armoedig plattelandleven naar een comfortabel stedelijk middenklassebestaan. Ten grondslag aan de migratie naar de stad ligt de enorme drive van arme mensen om vooruit te komen in het leven. En zo niet zichzelf, dan wel hun kinderen. Ze worstelen, rekenen, sparen en plannen, want in de arrival city is hoop op vooruitgang, in plaats van stilstand en generaties van armoede en traditie. Zodra ze wat geld kunnen sparen en investeren in een transportmiddel, een zaakje, betere huisvesting, het onderwijs van hun kinderen, gaat het niet langer om het overleven, maar over vooruit komen in het leven. Is dat eenmaal duurzaam, dan is er sprake van opwaartse sociale mobiliteit in de middenklasse.

RANDVOORWAARDEN

De arrival city kan beginnen als een sloppenwijk, een favela, een bidonville, zoals dat in zovele Derde Wereld-landen gebeurt. Aan de rand van de grote stad, waar grond braak ligt, vestigen zich meer en meer mensen van het platteland. Ze bouwen provisorische onderkomens, zorgen zelf dat er elektriciteit komt, al dan niet legaal, werken ongelooflijk hard, sturen geld naar gezin en familie die in eerste instantie achterblijft op het platteland. Net zolang totdat er een stad ontstaat.

De arrival city kan ook een speciaal gecreëerde buitenwijk of voorstad zijn, waar stadsplanologen een rustige en ruim opgezette woonbuurt hebben gebouwd voor de werkende klasse uit de binnenstad. Maar soms nemen niet zozeer die arbeiders, maar migranten van het platteland, uit het buitenland, bezit van deze nieuwe woongebieden. Een voorbeeld daarvan is de Bijlmer in Amsterdam.

De centrale stad moet hun komst niet in de weg staan, maar de arrival city z'n gang laten gaan, schrijft Saunders. Er moet ruimte zijn voor eigen initiatief, voor het bouwen en verbeteren van huisvesting, het starten van winkeltjes, markten en kleine werkplaatsen, flexibel en zonder al te veel bureaucratisch papierwerk. De centrale stad moet de arrival city faciliteren met goede openbare faciliteiten, zoals onderwijs, gezondheidszorg en verbindingen met het hart van de stad. Men moet niet moeilijk doen over de komst van gezins- en familieleden en over nationaliteit. Alleen op die manier kan de arrival city succesvol integreren in de centrale stad en economie.

Aankomststeden waar dat niet gebeurt, waar de overheid of het stadsbestuur tegenwerkt, niet faciliteert, of zelfs hele gebieden laat platbulldozeren, verworden tot getto's, eilandjes van armoede en criminaliteit, poelen van frustraties. Dat gebeurt zelfs in de speciaal gecreëerde wijken, zoals de Bijlmer, waar rustig wonen voorop stond, maar waar geen ruimte was voor bedrijfjes, werkplaatsen en het creëren van een lokale economie.

ISTANBOEL

Saunders schetst een zeer aantrekkelijk beeld van de potenties van de verstedelijking van de wereldbevolking. Zolang staten en steden dergelijke

migratiebewegingen faciliteren, zullen economieën en mensen ervan profiteren. Hij poneert daarbij een nogal optimistische, neo-liberale kijk, zonder op de nadelen te wijzen. Een kijk waarbij mensen gedreven worden door armoede en hun wil om vooruit te komen in het leven, maar waarbij geen aandacht is voor een rechtvaardigheidsgevoel, voor politiek verzet of het opeisen van je deel in de wereld. Saunders benoemt wel dat er sociale onrust ontstaat als de transitie naar de middenklasse tegengehouden wordt, maar hij beschrijft dat meer in termen van het niet benutten van het potentieel dan van een gebrek aan een menswaardige, gelijkwaardige en rechtvaardige verdeling van welvaart en macht.

Consequent noemt Saunders de nieuwe stedelingen a-politiek. Maar migratie komt niet slechts voort uit de wil tot economische vooruitgang, het is ook onlosmakelijk verweven met politiek. Armoede op het platteland komt voort uit sociale, economische en politieke ongelijkheid. Niet iedere migrant duidt dat wellicht in politieke termen, maar achterstelling en onderdrukking gelden vaak genoeg als migratierefen. Saunders beschrijft zelf bijvoorbeeld de Gecekonduwijken (wat zoets als "nachtelijke aankomsten" betekent) van Istanboel waarbij dat overduidelijk is. De voornamelijk Koerdische en Alevitische migranten van het Turkse platteland, beide onderdrukt in politieke en culturele rechten, bouwden hun Gecekondus in de jaren 70 en 80. In antwoord op de repressie van het stadsbestuur en criminele benden werden wijkcomité's opgericht. Die waren doordrenkt van radicale politiek: nieuwe democratische bestuurs- en omgangsvormen werden geïntroduceerd, wijkcomité's bepaalden dat de armste gezinnen het eerst in aanmerking kwamen voor een woning, voor het eerst kwamen er parken, enzovoorts. De Gecekondus trokken studenten en linkse activisten aan, en maakten een vuist tegen hun onderdrukkers. De brede sociale onrust mondde uiteindelijk uit in een staatsgreep van het leger.

MIGRATIEBEHEERSING

Saunders beticht het centrale stadsgezag van veel arrival cities van falend beleid omdat ze de potentie van migranten niet inzien en migratie zelfs proberen tegen te gaan. De arrival cities worden door dit gezag te veel gezien als overbevolkt, vuil, crimineel en oncontroleerbaar. Zo zijn vele arrival cities keer op keer platgebulldozerd of de inwoners gedwongen elders geherhuisvest. Hij benoemt echter niet dat de zittende stadsmiddenklasse en elite migranten ook uit eigenbelang geen economische, sociale en politieke ruimte willen geven. Een grote onderklasse houdt de lonen laag, met name als die over minder verblijfs- en burgerrechten beschikt. Waar Saunders het ook niet over heeft, zijn de gevolgen voor de ecologie. De enorme bevolkingsdruk in de steden en het creëren van steeds meer stedelijk gebied leidt tot extra belasting van het milieu, en het is de vraag of die voortdurende stedelijke groei uiteindelijk ecologisch wel houdbaar is.

Ondanks deze tekortkomingen biedt het boek een zeer interessante kijk op hoe de arrival cities ontstaan, hoe ze kunnen floreren en hoe miljoenen mensen, ondanks hun harde bestaan, een beter leven tegemoet kunnen gaan. Hoe hun kinderen de universiteiten gaan bevolken en deels de nieuwe middenklasse en elite van landen gaan vormen. Dat kan een nadeel zijn als ze simpelweg opgaan in de oude, ongelijke machtsverhoudingen van weleer. Maar Saunders ziet het optimistisch: hun migratiegeschiedenis en sociale beweging zullen de wereld veranderen.

"Arrival City. How the largest migration on history is reshaping our world", Doug Saunders. Uitgeverij: Windmill books, € 11,99. ISBN: 9780099522393.

Ellen de Waard

aldaar wijdt men zich ook aan de uitwisseling van ervaringen, en wordt er zo nu en dan een rondedansje gedaan en een bloemetje gelegd bij het graf van een of andere dode vrijwilliger die ooit voor de Waffen-SS vocht. Maar Voorpost heeft er volgens hun nieuwsbrief **Laagland** de pest over in dat een aantal extreem-rechtse luitjes die met hen meereizen zich niets aantrekken van god of gebod. Die doen ter plekke vooral "hun eigen ding" en blijken "weinig affiniteit" met Voorpost te hebben. Volgens Voorpost denken dit soort sujetten "een soort van goedkope uitstapjesgroep gevonden te hebben". En dat mag niet van Voorpost, want "Ordnung muss sein"! Daarbij schijnen deze lui "allerhande redenen" aan te voeren om geen lid te worden van Voorpost. De club overweegt dan ook om voortaan alleen nog maar leden op sleeptouw te nemen naar dit soort internationale bijeenkomsten. Nou ja, hoe minder zielen, hoe meer vreugd, lijkt mij in deze.

Zoals bekend haat de anti-abortusorganisatie **Schreeuw om Leven** ongeremde en spattende seks, vooral als die buiten het huwelijk plaatsvindt. Seks is volgens de christenzeloten des duivels en vies, en als het dan toch moet, dan moet het maar binnen een huwelijk geconsumeerd worden, en dan nog eens énkél als het op voortplanting gericht is. Schreeuw om Leven heeft een folder uitgebracht waarin jongeren gewezen worden op de gevaren van de vleselijke liefde. Daarin staat dat seks buiten het huwelijk "veel stuk" maakt en dat het beter is om ermee te wachten totdat je met "die éne, heel speciale persoon, getrouwd zal zijn!". Om seks te vermijden adviseren de christenen jonge vrouwen om zich "niet te uitdagend" te kleden. Dat kan immers de poes op het spek binden en leiden tot "opgewonden" taferelen. Ook seksuele fantasieën over een ander persoon zijn uit den boze. "Stop met fantaseren, het is niet goed!", aldus de christelijke zedenmeesters. Bovenal zijn de fundamentalisten van mening dat je pas "de echte liefde ontdekt als je God leert kennen". Maar dat lijkt me onwaarschijnlijk. Hoe kun je nu immers van bil gaan met een God die helemaal niet bestaat!?

Gerrit de Wit

*Praatjes maker= Hun nachtmerrie onze droom

Laat ze maar wakker worden. Laat ze maar wakker worden en zien dat de werkster er niet meer is. Dat het ontbijt niet klaar is. De kinderen zijn niet naar school gebracht. De krantenjongen heeft de krant niet bezorgd.

Laat ze maar wakker worden en zien dat de chauffeur er niet is. Dat ze zelf moeten rijden. De kinderen naar school brengen, waar de leraren er niet zijn. De kinderen terugsturen met de bus, maar de buschauffeur is er niet.

Laat ze maar wakker worden, op het werk komen, en zien dat ze de enigen zijn. Dat niemand aanwezig is op de werkvloer. Dat alles stil staat. En laat ze maar schrikken van hun eenzaamheid. Van hun machteloosheid.

Laat ze maar zien dat wij een eenheid zijn. Dat ze niet om ons heen kunnen. Laat ze beseffen dat ze niets zijn zonder ons.

Cihan Ugural

Stakende schoonmakers in actie tegen minister Henk Kamp.

De onbegrensde mogelijkheden van het @MIGO-BORAS camerasysteem

► ► ► Vervolg van voorpagina

In het regeerakkoord van het kabinet Bruin I werd eind 2010 vastgelegd dat het MTV - dat vanwege de toegenomen aandacht voor terrorisme inmiddels was opgewaardeerd tot Mobiel Toezicht Veiligheid - zou worden uitgebreid. De intensieve grenscontroles die volgden, stuitte echter spoedig op weerstand. Uitspraken in 2010 van het Europese Hof van Justitie en de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State wezen op het structurele karakter van de toegepaste grenscontroles en het MTV werd tijdelijk stopgezet. Halverwege 2011 werden de controles weer hervat in aangepaste vorm.¹ Vanaf toen was het MTV op de weg beperkt tot maximaal 90 uur per maand en 6 uur per dag. Voor de mobiele controle in treinen en op vaarwegen en luchthavens gingen vergelijkbare restricties gelden.

KETENPARTNERS

Het grensbewakingsysteem @MIGO-BORAS vormt nu het nieuwste wapen van de overheid tegen illegale immigratie. Het is bedoeld om de jacht op vluchtelingen efficiënter en effectiever te maken. De ontwikkeling van @MIGO-BORAS moet echter ook in het perspectief worden gezien van de toenemende mate waarin de Nederlandse staat zijn inwoners wil bespioneren en controleren. Voorbeelden daarvan zijn ontwikkelingen als het grootschalig aftappen van telefoonverkeer, opslag van internetverkeersgegevens en openbaar vervoergegevens, preventief fouilleren, het biometrisch paspoort, intelligente camera's en mobiele vingerafdruksenners. De verwachting van het projectteam @MIGO is "dat de technologische ontwikkelingen, die met @MIGO in gang zijn gezet, van grote invloed zullen zijn op de manier waarop de opsporingsbevoegdheden in de toekomst zullen worden uitgebreid". Met andere woorden, de grotere technische mogelijkheden zullen leiden tot meer bevoegdheden voor de opsporingsdiensten.

Het @MIGO-BORAS-systeem in zijn huidige vorm omvat 15 vaste camera's langs de hoofdwegen op de grenzen met België en Duitsland en 6 mobiele camera's voor gebruik op minder belangrijke verbindingswegen in de grenszone. Het proefsysteem is in samenwerking met de marechaussee ontwikkeld door TNO en LogicaCMG. Het systeem is met opzet modulair opgebouwd met de mogelijkheid om variabelen (parameters) aan te passen. Zo kan het systeem gemakkelijk worden aangepast indien iets onverhoopt, bijvoorbeeld vanwege privacy-wetgeving, toch niet blijkt te mogen. Of natuurlijk als er door veranderde wetgeving opeens dingen wel mogen. Voor het operationele systeem zijn CSC, Caggemini en Van den Berg Infrastructures verantwoordelijk. Deze en andere bedrijven hebben hun krachten gebundeld in de Stichting Nederlandse Industrie voor Defensie en Veiligheid, die samen met de opsporingsdiensten zorg draagt voor een stevige lobby richting de politiek.

Onderzoeksjournalist Dimitri Tokmetzis verzocht het ministerie van Veiligheid en Justitie om informatie over @MIGO-BORAS met een beroep op de Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB). De door hem verkregen documenten laten de mogelijkheden van het systeem zien.³ @MIGO-BORAS is voor een belangrijk deel gebaseerd op Automatische Nummerplaat Herkenning (ANPR). Met behulp van software worden de camerabeelden geanalyseerd en de kentekens bepaald. Door koppeling met bestanden van de Rijksdienst Wegverkeer (RDW) worden vervolgens de identiteit van de kentekenuhouder (persoonsgegevens zoals naam, geboortedatum en postcode) en kenmerken van de auto (merk, type en kleur) achterhaald.

Door koppeling met andere registers wordt daarna aanvullende informatie over de kentekenuhouder verkregen. Het gaat daarbij onder andere om registers van de politie en de marechaussee. Voorbeelden zijn het Opsporingssysteem (OPS) van de politie, het Vreemdelingen Basissysteem (VBS) van de marechaussee en het Nationaal Schengen Informatiesysteem (NSIS), waarin "ongewenste vreemdelingen" worden geregistreerd. Ook koppeling met de registers van bijvoorbeeld Frontex, de Belastingdienst en de inlichtingendienst AIVD is mogelijk. De belangstelling bij deze zogenaamde ketenpartners is groot. Zij kunnen immers niet alleen informatie aan het systeem leveren,

maar ook de informatie die door het systeem verkregen is zelf gebruiken. Om de mogelijkheden nog verder te vergroten wordt er gewerkt aan de koppeling met het Europese voertuigenregister EUCARIS. Naar verwachting ontstaat daarmee op korte termijn de mogelijkheid om van inreizende voertuigen uit heel Europa (en van hun kentekenuhouder) gegevens te achterhalen. @MIGO-BORAS zal zich in de toekomst mogelijk zelfs ontwikkelen tot een Europees systeem.

GEbruIK

Een belangrijk onderscheid moet worden gemaakt tussen gebruik van het systeem voor controle, en het gebruik voor inwinning van gegevens. In het eerste geval wordt het voertuig aan de kant gezet en worden de auto en de inzittenden gecontroleerd. Dat kan gebeuren bij een "hit", dat wil zeggen als een gezocht kenteken is geregistreerd, maar ook als een voertuig tot een vooraf ingestelde doelgroep behoort. Daartoe kun je behoren vanwege voertuigkenmerken die je auto bezit of "verdachte" verkeerspatronen waaraan je voldoet. Wat dat in concrete gevallen inhoudt, wordt geheim gehouden, maar in de praktijk betekent het dat iedereen zonder het te weten verdenking op zich kan laden en dus kan worden gecontroleerd. Tijdens de praktijkproef met @MIGO-BORAS in 2006 lag het "succespercentage" wanneer gezochte kentekens niet worden meegerekend op ongeveer twee procent, minder nog dan bij de controles oude stijl. Het "succes" betrof in vrijwel alle gevallen de aanhouding van illegalen. Het lukrake karakter van veel staandhoudingen houdt in dat het ook bij @MIGO-BORAS effectief om grenscontroles gaat. En dat mag dus niet van de rechter.

In het geval van gegevensinwinning gaat het bij het tegengaan van illegale migratie om het vastleggen van grenspassagepatronen van bijvoorbeeld verschillende (kenteken) nationaliteiten. Met behulp van datamining worden daarin trends zichtbaar gemaakt en kunnen prognoses voor verwachte passages worden gemaakt. Het is daarvoor nodig dat de kentekens met passagetijden en plaats worden opgeslagen. Volgens minister Leers worden er slechts anoniem gegevens ingewonnen (type auto, aantallen en herkomst kentekens). Maar zoals expert op het terrein van beveiliging en cryptografie Jaap-Henk Hoepman stelt, kan de anonimiseringsfunctie die het systeem deels bezit worden omzeild.⁴ Tijdens de @MIGO-BORAS-testperiodes in 2005 en 2006 langs de A16 bij Hazeldonk werd 7 dagen per week, 24 uur per dag al het verkeer geregistreerd. Het heeft er alle schijn van dat Leers dat ook in de operationele fase wil, omdat passagepatronen dan vollediger kunnen worden vastgelegd. De inzet van het camerasysteem in de toekomst is wat het projectteam @MIGO betreft niet beperkt tot de grensstreek. Er wordt ook gedacht aan toepassing bij luchthavens, zeehavens en door de politie. De politie kan met ANPR de bewegingen van "verdachten" en "bekenden van de politie" volgen. Maar wanneer ben je precies "verdacht" en wie controleert er of de verdenkingen wel concreet zijn? Continue monitoring van kentekens is uiteraard ook zeer interessant voor de AIVD. Als ketenpartner van de marechaussee en de politie kan de inlichtingendienst straks beschikken over de mobiliteitsgegevens van alle personen die zij maar willen volgen. De vraag is echter wie het gebruik daarvan door de AIVD gaat controleren.

TOTAL SURVEILLANCE

De mogelijkheden van het systeem en de uitgesproken intenties staan in schril contrast met de geruststellende woorden van de overheid. Volgens de website Rijksoverheid.nl⁵ is er bij het systeem "geen sprake van het opslaan van kentekennummers van auto's of vrachtwagens die te herleiden zijn tot personen. Ook worden de camera's niet gebruikt om kentekenplaten te vergelijken met tevoren opgeslagen kentekens van gestolen auto's of van mensen die gezocht worden of een boete open hebben staan. Wel kan aan de hand van de kentekenplaten met de camera's gezien worden uit welk land een auto of vrachtwagen komt, maar dat kunnen de mensen van de marechaussee nu ook al." Niets nieuws onder de zon dus. Leers op zijn beurt hult zich in zijn brief aan de Tweede Kamer van 23 december⁶ in vaag en verullend taalgebruik wanneer hij meldt dat het @MIGO-BORAS systeem slechts "verkeerspatronen" en "algemene gegevens en

Anti-koloniale verwerking van slavernijverleden pas net begonnen

DOORBRAAK*

doelgroeprofielen" gebruikt om te bepalen wie er gecontroleerd wordt. Hij stelt verder dat "vooralsnog" van inzet van @MIGO-BORAS voor opsporing en "tenuitvoerleggingstaken op basis van politiegegevens" wordt afgezien in afwachting van ANPR-wetgeving.

Zoals hij echter weet, zal die wetgeving er mogelijk al snel zijn. Het kabinetsbesluit dat de opslag van alle kentekens (zowel "hits" als "no-hits") voor een periode van 4 weken regelt, werd namelijk genomen op de dag dat Leers zijn brief aan de Tweede Kamer schreef. Het besluit ligt op dit moment ter beoordeling bij de Raad van State en zal daarna naar de Tweede Kamer worden gezonden. Opslag van alle kentekens zal ook de mogelijkheden van @MIGO-BORAS vergroten en het perspectief van 'total surveillance' een stuk dichterbij brengen.

De politiekorpsen van IJsselland en Rotterdam-Rijnmond konden overigens niet wachten op de wettelijke onderbouwing en sloegen al eerder alle door ANPR verkregen kentekens gedurende respectievelijk 10 en 120 dagen op. Ze werden hiervoor in 2010 op de vingers getikt door het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP)⁷ dat stelt dat de korpsen "willens en wetens de wet overtreden". Dergelijke voorvallen geven er niet veel vertrouwen in dat de nieuwe mogelijkheden die met @MIGO-BORAS en ANPR ontstaan met terughoudendheid zullen worden gebruikt.

KRITIEK

De toepassing van @MIGO-BORAS en ANPR wordt door diverse organisaties en personen bekritiseerd. Eind 2011 stelde de Europese Commissie schriftelijke vragen over het systeem in verband met privacy-wetgeving en het Schengenakkoord. Die moeten nog door het kabinet worden beantwoord. Het CBP heeft zich niet specifiek over het @MIGO-BORAS-systeem uitgesproken. Eventuele kritiek van het college zal naar verwachting vooral gericht zijn op de opslag van alle met behulp van ANPR waargenomen kentekens. De Stichting Privacy First heeft zich kritisch uitgelaten over zowel @MIGO-BORAS als ANPR en heeft beide technieken inmiddels onder de aandacht van de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties (UNHRC) gebracht.⁸

De bekende advocaat Inez Weski stelt in de NRC dat de mogelijkheden die dit soort nieuwe technieken bieden nooit een aantasting van mensenrechten rechtvaardigen. Volgens haar handelt Nederland met de stelselmatige observatie zonder feitelijke verdenking via cameratoezicht in strijd met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Volgens dat verdrag mag alleen een rechter toestemming geven voor observatie, en alleen als er concrete verdenkingen zijn.

Organisaties en juristen leveren kritiek, maar gaan ook vaak gedeeltelijk mee in de logica van de overheid. Zo worden misschien enige scherpe kantjes van de toepassing van deze technieken afgehaald, maar de mogelijkheden vormen ook dan nog een forse inbreuk op het recht van mensen om zich vrij te kunnen bewegen, ongehinderd door de overheid. Het is hard nodig om een luid en duidelijk "nee!" tegen de controlemanie van de overheid te laten horen. Daarvoor is het nodig dat veel meer mensen zich bewust worden van de dreiging en in actie komen.

Jacob Visser

Noten

1. "Wijziging van het Vreemdelingenbesluit 2000, 30 mei 2011", www.rijksoverheid.nl.
2. "Uitspraak in drie zaken over het Mobiel Toezicht Veiligheid door de Koninklijke Marechaussee", www.rechtspraak.nl.
3. "O ja, die lastige wetgeving", Dimitri Tokmetzis, <http://sargasso.nl>.
4. "@MIGO-BORAS: met zo'n vriend heb je geen vijand meer nodig", Jaap-Henk Hoepman, <http://blog.xot.nl>.
5. "Camera's achter de grens mogen gewoon", www.rijksoverheid.nl.
6. "Brief van minister Leers aan de Tweede Kamer, 23 dec. 2011", www.rijksoverheid.nl.
7. "Politiekorpsen handelen in strijd met de wet, bij toepassing ANPR", www.cbweb.nl.
8. "Submission of Privacy First to the second Universal Periodical Review of the Netherlands by the UN Human Rights Council", www.privacyfirst.nl.

Wie vanuit een anti-koloniaal perspectief meer te weten wil komen over de geschiedenis van de Nederlandse slavernij, het verzet ertegen en de afschaffing ervan, doet er goed aan om "The Dutch Atlantic" te lezen. Dat boeiende overzichtswerk is geschreven door de wetenschappers Glenn Willemsen en Kwame Nimako, die het boek heeft afgerond nadat Willemsen, directeur van het slavernij-instituut NINSEE, in 2008 overleed.

De geschiedschrijving over de Nederlandse slavernij wordt al lange tijd gedomineerd door de stroming van het wetenschappelijk kolonialisme.² De aanhangers ervan, zoals Piet Emmer³ en Henk den Heijer,⁴ proberen de eeuwenlange gruwelijkheid van de koloniale overheersing te relativiseren en zelfs te bagatelliseren. Pas sinds het einde van de twintigste eeuw wordt in Nederland daarnaast ook een anti-koloniaal geluid hoorbaarder, met name door de inzet van afstammelingen van tot slaaf gemaakte Afrikanen die dwangarbeid moesten verrichten in de Nederlandse koloniën. Vooral Surinamers en Antillianen zijn betrokken bij de opkomende beweging die de gangbare verheerlijking van het koloniale verleden onder vuur neemt. Hun activiteiten hebben geleid tot de komst van NINSEE en de oprichting van het nationaal slavernijmonument in het Amsterdamse Oosterpark, waar jaarlijks op 1 juli de slavernij wordt herdacht en de afschaffing ervan wordt gevierd. Uit de scherpe discussie in 2011 over de tv-serie "De slavernij"⁵ blijkt dat het maatschappelijke debat over het Nederlandse slavernijverleden inmiddels volop is losgebarsten. "The Dutch Atlantic" maakt deel uit van de brede stroom boeken, artikelen, lezingen, debatten, exposities en festivals die tegenwicht moeten bieden aan het Nederlandse racisme en nationalisme. De slavernij mag dan wel zijn afgeschaft, maar de strijd om respect, erkenning en gelijkwaardigheid heeft nog een lange weg te gaan.

TERREUR

In het boek zet Nimako uiteen dat tussen 1500 en 1800 Azië op economisch gebied sterker en belangrijker was dan Europa. Door enorme aantallen tot slaaf gemaakte Afrikanen te dwingen om goederen te produceren konden de Europeanen op de opkomende wereldmarkt met succes de concurrentiestrijd aan en Azië later ook onderwerpen en koloniseren. Zonder de dwangarbeid van miljoenen Afrikanen in Noord- en Zuid-Amerika was dat nooit gelukt. Die dwangarbeidindustrie moest zo effectief mogelijk draaien en de productie ervan moest zo hoog

mogelijk worden opgeschroefd. Dat ging vanzelfsprekend ten koste van de slaven die ook in Suriname met bloed, zweet en tranen op de plantages ploeterden en vaak jong stierven door het zware en uitputtende werk. Zij hebben zich dan ook altijd op allerlei manieren verzet tegen de koloniale overheersing. In het Caribische gebied hebben door de eeuwen heen zo'n 60 grootscheepse slavenopstanden plaatsgevonden.

Om de slaven eronder te kunnen houden zette de kolonisator een uitgebreid repressief systeem op, met lijfstraffen en ideologische indoctrinatie. De terreur door de witten was voor de zwarten op elk moment van de dag merkbaar. Kerk en staat werkten daarbij nauw samen. De staat zorgde voor lichamelijke bestraffing en de kerk voor geestelijke onderwerping. Vrouwelijke slaven kregen bovendien te maken met een andere vorm van geweld: verkrachting. Nimako beschrijft hoezeer de Nederlanders de Afrikanen beschouwden als dierlijke wilden, als lagere wezens zonder ontwikkeling en beschaving. In de ogen van de kolonisator moesten ze als kinderen worden behandeld. Ze zouden geen besef van vrijheid hebben, lui en genotzuchtig zijn, en voortdurend moeten worden aangespoord om te werken. Daarmee werd de terreur tegen slaven gerechtvaardigd die in de koloniën de alledaagse norm was.

INBURGERINGSPLICHT

Zoals in "Dagen van gejuich en gebabel",⁶ een eerder boek van Willemsen, al duidelijk was geworden, had de beëindiging van de Nederlandse slavernij op 1 juli 1863 helemaal niets te maken met anti-racisme. In tegenstelling tot Groot-Brittannië kende Nederland geen abolitionistische beweging. De Engelsen moesten de Nederlanders wel veel moeite overhalen om de slavernij af te schaffen, zoals ook de Amerikanen de Nederlandse staat na de Tweede Wereldoorlog onder druk moesten zetten om eindelijk eens op te houden met de koloniale oorlog tegen Indonesië.⁷ De afschaffing kwam vooral voort uit kille economische motieven. Er waren structureel te weinig slaven om de plantages draaiende te kunnen houden. Daarom zag de kolonisator zich uiteindelijk genoodzaakt om over te stappen op een systeem van "vrije" contractarbeiders, die vanaf 1873 onder valse voorwendselen werden geronseld in India en Indonesië. Die contractarbeid bleek in feite een vervolg van de slavernij te zijn.⁸ Pas toen er niets meer viel te halen en te verdienen, was Nederland bereid om te stoppen met de vorm van overheersing die in de koloniën eeuwenlang dood en verderf had gezaaid. Dat is de wrange les die uit het slavernijverleden van "de roofstaat aan de Noordzee" kan worden getrokken.

Bij de afschaffing van de slavernij ontvingen de slavenhouders ter compensatie voor het verlies van hun eigendom van de overheid in totaal maar liefst 11.876.260 gulden, een enorm bedrag in die tijd. De slaven

kregen daarentegen helemaal niets. Zelfs de beloofde vrijheid moest karig uitvallen, want anders zouden die luie zwarten toch maar gaan lanterfanten en hun eigen pleziertjes najagen, aldus de politici en bestuurders in die dagen. Daarmee lijken ze verdacht veel op hedendaagse bewindslieden die met vergelijkbaar stigmatiseren de werklozen onder de knoet proberen te krijgen. De staat wenste dus voldoende toezicht te blijven houden op de voormalige slaven, wat Nimako "progressieve controle" noemt. De slavernij werd weliswaar beëindigd, maar de machtsrelatie tussen overheerser en overheerste bleef in stand. Met hun koloniaal-paternalistische houding streefden de machtshebbers ernaar om de gekoloniseerden op te voeden tot brave en hardwerkende burgers, in het belang van de natie en de economie. De "bevrijde" slaven moesten zelfs nog 10 jaar lang dwangarbeid verrichten. Om hen ook daarna in het gareel te blijven houden werd in 1877 in Suriname de leerplicht ingevoerd, veel eerder dan in Nederland zelf. De nieuwe burgers moesten zich de normen en waarden van de kolonisator eigen maken, zoals vandaag de dag de inburgeringsplicht ertoe dient om migranten en vluchtelingen te disciplineren en te indoctrineren met staatspropaganda. "The Dutch Atlantic", Kwame Nimako en Glenn Willemsen. Uitgeverij: Pluto Press, € 29,00. ISBN: 9780745331072.

Harry Westerink

Noten

1. www.ninsee.nl
2. "Geestelijk nog dekoloniseren", Jos Hooimeijer en Harry Westerink, 9 januari 2010, www.doorbraak.eu.
3. "Leidse slavernij-professor wil meer goedkope arbeidsmigranten", Eric Krebbers, Fabel-krant 75, Gebladerte Archief, www.doorbraak.eu.
4. "Koloniaal wetenschapper bagatelliseert slavenhandel", Harry Westerink, 26 juni 2011, www.doorbraak.eu.
5. "Keiharde discussie na tv-serie 'De slavernij'", Harry Westerink, 24 oktober 2011, www.doorbraak.eu.
6. "Racistische slavenbevrijders", Eric Krebbers, Fabel-krant 84, Gebladerte Archief, www.doorbraak.eu.
7. "Actie tegen Leids Indië-monument", Actiegroep Merdeka, Fabel-krant 37, Gebladerte Archief, www.doorbraak.eu.
8. "Contractarbeid in Suriname was vervolg van slavernij", Harry Westerink, 28 december 2010, www.doorbraak.eu.

De bende van Wilders (deel 2)

PVV-leider Geert Wilders doet zijn stinkende best om LPF-taferelen tegen te gaan. Maar daarin slaagt hij niet helemaal, getuige ook weer de laatste affaire rond het PVV-Statelid Cor Bosman. Die maakte een Turks PvdA-Statelid uit voor “een stuk uitgekotst halalvlees”. Door de jaren heen heeft Wilders al de nodige malloten, ruziemakers, fascisten, leugenaars, dronkenlappen, fundamentalisten en geweldplegers om zich heen weten te verzamelen. We zetten de meest opmerkelijke nog even op een rijtje.

FOTO: ERIC KREIBERS

- ▶ In januari 2012 lekt het voormalige PVV-Statelid Harm Uringa een interne email van het Limburgse PVV-Statelid **Cor Bosman** naar de pers. In die bijna een jaar oude mail aan een twintigtal PVV-ers maakt Bosman een Turks PvdA-Statelid uit voor “een stuk uitgekotst halalvlees, gemaakt van Turks varken”. Bosman is ziedend over de lekactie van Uringa en noemt hem “een narcistische zak die de PVV als springplank heeft gebruikt om in de Staten te komen”. Hoewel de Limburgse PVV-fractie Bosman al die tijd de hand boven het hoofd heeft gehouden, ziet men zich nu door alle commotie toch genoodzaakt hem uit de fractie te smijten. Wilders blijkt overigens al sinds mei 2011 op de hoogte te zijn van de mail, maar greep niet in.
- ▶ Eind december 2011 meldt een beveiligder van het voormalige PVV-Statelid Jelle Hiemstra dat de PVV hem voorstelde om facturen te vervalsen. Het beveiligingsbedrijf was in september 2011 ingehuurd om 's nachts het huis van Hiemstra te bewaken, nadat die kort daarvoor in zijn woning overvallen zou zijn. Vervolgens bood het Openbaar Ministerie (OM) aan de kosten te betalen. Na vier weken eindigde die steun, omdat Justitie de beveiliging niet langer noodzakelijk achtte. De beveiliging werd echter gecontinueerd. Om ook deze kosten af te wentelen op het OM kreeg de beveiligder volgens eigen zeggen van PVV-beveiligingscoördinator **Anton Melein** een voorstel om declaraties te vervalsen. “Hij zei: ik ga jouw factuur verdubbelen naar het OM toe. Verdrievoudigen valt te veel op”, aldus de beveiligder, die inmiddels aangifte heeft gedaan tegen de PVV wegens aanzetten tot valsheid in geschrifte.
- ▶ In december 2011 wordt het Haagse PVV-raadslid **Arnoud van Doorn** uit de partij gezet. Volgens de PVV-fractievoorzitter moest Van Doorn weg wegens “fouten in het beheer van het fractiebudget”. Bronnen in de partij stellen dat Van Doorn “de rekening courant voor zichzelf heeft gebruikt”, oftewel: hij zou geld achterover gedrukt hebben. Een paar dagen later stapte het Haagse PVV-raadslid Marjolein van de Waal uit de partij wegens de “harde” en “slechte sfeer in de fractie”.

- ▶ Het PVV-Kamerlid **Dion Graus** ligt door eigen toedoen continu onder vuur. In november 2011 geeft hij tijdens een Kamerdebat uiting aan zijn woede over dagblad De Pers. Dat waagde het namelijk te publiceren dat zijn 500 “animal cops” zich slechts zullen richten op huisdieren en niet op dieren mishandeling in de bio-industrie. Graus noemt De Pers “een roddelkrantje”. En als klap op de vuurpijl roept hij dat er “een soort perspolitie” moet komen om de “huftegerigheid” en “schofterigheid” van de hem onwelgevallige journalisten van De Pers aan te pakken. De Pers-hoofdredacteur stelt in een reactie dat Graus hiermee “in het openbaar zijn poepdief afveegt met de Grondwet en de vrijheid van meningsuiting”. Verder zegt de hoofdredacteur te hopen “dat Wilders die imbeciel nu een keer uit z'n fractie gooit, anders moet zijn partij echt eens van naam gaan veranderen”.
- ▶ De PVV heeft wel wat met het blanke Afrikaner-volk in Zuid-Afrika dat zo te lijden heeft “onder het huidige ANC-apartheidsregime”. Eind oktober 2011 laat PVV-Kamerlid **Martin Bosma** optekenen het “spijtig” te vinden “dat links Nederland het ANC aan de macht heeft geholpen” en dat daarmee “het Afrikaans en het Afrikaner volk waarschijnlijk vernietigd zullen worden”. Bosma suggereert daarmee de afschaffing van de apartheid te betreuren, maar hij is slim genoeg om het niet zo platvloers te zeggen.
- ▶ In oktober 2011 stapte fractievoorzitter **Jelle Hiemstra** van de PVV in de Friese Provinciale Staten uit de partij en gaat verder als onafhankelijk Statenlid. Hij ziet zich naar eigen zeggen tot deze stap genoodzaakt, omdat zijn “voorbehoud over islamisering” hem niet in dank wordt afgenomen door de landelijke partijleiding. Hiemstra geniet vooral bekendheid doordat hij en zijn vrouw in hun woning mishandeld zouden zijn door twee gemaskerde mannen, althans dat is wat hij beweert. Achter deze aanval zouden volgens hem “anti-fascisten” zitten. Maar in november 2011 duikt er een anonieme brief op waarin een van de mogelijke daders stelt dat Hiemstra de aanval zelf in scène heeft gezet. De ‘mishandelaars’ zouden de bivakmutsen van Hiemstra zelf hebben gekregen, en gevraagd zijn bij hem aan te bellen. De man zou ook geld van Hiemstra krijgen als hij een aantal posters van Anti-Fascistische Aktie bij Hiemstra op de ruiten zou plakken. Hiemstra heeft de twee mannen volgens de briefschrijver echter nooit betaald voor hun diensten, en vandaar dat de ‘dader’ nu uit rancune naar de pers is gestapt. Hoe het ook zij, het is altijd bal bij de PVV.
- ▶ Leden van de Provinciale Staten kunnen, als ze het te druk hebben, op kosten van de zaak extra ondersteunend personeel inhuren. Maar eind 2011 blijken drie PVV-Statelieden warempel zichzelf als fractiemedewerker te hebben aangenomen om hun werkdruk omlaag te brengen. Daardoor ontvangen die PVV-ers nu een dubbel salaris. Het gaat hier om respectievelijk de zakkenvullende Limburgse PVV-ers **Cor Bosman** en **Michael Heemels**, en de Noord-Hollandse **Monica Nunes**. Het ministerie van Binnenlandse Zaken vindt een dubbelfunctie “om integriteitsredenen niet aanbevelenswaardig”, maar het woord “integriteit” is onbekend bij de PVV. Volgens **Laurence Stassen**, voorzitter van de Limburgse fractie, passen de dubbelfuncties prima “bij een jonge partij in opbouw”. Dat standpunt behoeft geen verbazing. Stassen is immers zelf ook grootgraaijer: zij vult haar zakken als Statenlid én als lid van het Europees Parlement.
- ▶ In september 2011 maakt het OM bekend dat **Dion Graus** toch vervolgd had moeten worden wegens bedreiging en mishandeling van zijn toenmalige vrouw. Justitie oordeelde in 2003 dat er te weinig bewijs zou zijn. Maar na een klacht van de vrouw boog het OM zich opnieuw over de zaak. De conclusie is nu dat de beslissing om niet te vervolgen verkeerd was. Maar gezien het tijdsverloop is het inmiddels te laat om Graus alsnog te berechten, aldus het OM.
- ▶ In augustus 2011 komt de PVV-Europarlementariër **Daniël van der Stoep** weer in opspraak. Hij veroorzaakt in Den Haag een auto-ongeluk en wordt door de politie aangehouden. Hij blijkt stomdronken achter het stuur te zitten. Hij blaast namelijk een alcoholpromillage van 2,5 en dat is maar liefst vijf keer meer dan mag. Het rijbewijs van Van der Stoep wordt direct ingenomen en al snel stelt hij zijn zetel ter beschikking. Van der Stoep wordt opgevolgd door de PVV-er **Auke Zijlstra**. De partij introduceerde hem ooit als “een topambtenaar” van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Maar ook dat bleek weer een staaltje geschiedvervalsing te zijn. Zijlstra was immers op dat ministerie slechts

“coördinerend beleidsmedewerker”. Topambtenaar ben je pas in het hogere echelon, van het kaliber directeur-generaal of secretaris-generaal.

- ▶ In juli 2011 begaat de landelijke PVV-fractiemedewerker **Sam van Rooij** een misstap. In Scheveningen achtervolgt hij op straat hinderlijk een aantal moslima's die in een niqab gekleed zijn. Hij filmt de vrouwen en zet dat op internet. Hij geeft er het volgende commentaar bij: “Opeens kwam dat tuig langslopen. Dus besloot ik ze maar gelijk te filmen. Of moet ik het normaal vinden dat mijn rust in Scheveningen wordt verpest door dat soort geïmporteerde achterlijkheid van de islamitische zandbak?”. Niets aan de hand, zou je zeggen, doodnormale opmerkingen van een gemiddelde PVV-er. Maar de PVV begrijpt in deze donders goed dat het openlijk gelijk stellen van moslims aan “tuig” tot strafrechtelijke stappen zou kunnen leiden. De partij dumpst De Rooij dan ook snel.
- ▶ In mei 2011 blijken in het PVV-kantoor in de Tweede Kamer de omstrepen **Prinsenvlaggen** te hangen. De Prinsenvlag kent de kleuren oranje, wit en blauw, en werd in lang vervlogen tijden gebruikt door zogenoemde watergeuzen die ten strijde trokken tegen de Spaanse bezetters. Na enige tijd werd de kleur oranje veranderd in rood. Lange tijd werd er niets meer van de Prinsenvlag vernomen, totdat de fascistische NSB hem in de jaren 30 tot partijvlag bombardeerde. Sinds die tijd is de vlag besmet en wordt hij enkel nog gebruikt door extreem-rechtse splinters die de Groot-Nederlandse gedachte aanhangen. Maar voor de partij van Wilders is niets te gek. Men hangt de vlaggen doodleuk op een plek die voor iedereen zichtbaar is. Na alle commotie verwijderde de PVV ze weer, maar Kamerlid **Martin Bosma** houdt er een in zijn eigen werkkamer.
- ▶ In maart 2011 wordt **Alexander van Hattem** voor de PVV verkozen in de Provinciale Staten van Noord-Brabant. Van Hattem was eerder de voorzitter van de Jonge Fortuynisten (JF), de jongerenbeweging van de LPF. Hij vertegenwoordigde daarbinnen de rechtverluegel. Van daaruit werden contacten aangeknoopt met extreem-rechtse partijen als Nieuw Rechts, de Nieuwe Nationale Partij en de Nationale Alliantie. Vooral met Nieuw Rechts ontstonden nauwe banden. De JF organiseerde met die partij wat bijeenkomsten en acties. Voor de PVV is dat natuurlijk geen enkele reden om Van Hattem te weren.
- ▶ Voor de Provinciale Statenverkiezingen in maart 2011 in Zuid-Holland staat **Sebastian Kruis** op de PVV-kandidatenlijst. In 2008 raakt hij betrokken bij de anti-islam-club Stop Islamisering van Nederland. De organisatie had een sterke aantrekkingskracht op extreem-rechtsen, met wie vervolgens veel werd samengewerkt. Op internet stelde Kruis eens “geen slecht woord” te willen zeggen over het verkiezingsprogramma van de neo-nazistische partij NVU, en meende hij dat de Italiaanse fascistische dictator Mussolini “het grootste staatshoofd” was “dat de wereld ooit gekend heeft”. Desondanks is Kruis meer dan welkom bij de PVV, en verbazen doet dat allang niet meer. Hij wordt echter niet verkozen.
- ▶ In maart 2011 blijkt dat het Gelderse PVV-Statelid **Petra Kouwenberg** de Nederlandse én Turkse nationaliteit heeft. Dat is natuurlijk geen enkel probleem, maar de PVV heeft zich uit racistische motieven altijd fel verzet tegen dubbele paspoorten. Volgens Wilders zal Kouwenberg snel haar Turkse nationaliteit lozen, maar dat heeft ze tot op heden nog niet geregeld.
- ▶ De Gelderse PVV-Statelid is een groot voorstander van een zuiver Nederland van vreemde smetten vrij. Ook “geïmporteerde exotische dieren” horen hier volgens de fractie niet thuis. In februari 2011 maakt men bekend dat Schotse Hooglanders en Konikpaarden daarom uit Gelderland verwijderd moeten worden. PVV-Statelid **Olof Wullink** stelt zonder zijn ogen te knippen dat Schotse Hooglanders beter in Schotland kunnen blijven en Konikpaarden in Polen. “En hier hoort onze eigen natuur!”, aldus de bezeten Wullink. Andere politici spreken honend van “eigen dieren eerst”. In november 2011 stapte Wullink overigens uit de fractie. Het is onbekend of zijn bizarre opvattingen daarmee te maken hebben.
- ▶ PVV-ers hebben nogal eens losse handen. Dat geldt ook voor **Max Aardema**, het Friese PVV-Statelid. In januari 2011 komt namelijk naar buiten dat hij in 2003, toen hij bij de politie

werkte, veroordeeld is voor mishandeling van een arrestant. Aardema sloeg namelijk volgens de rechter "op laffe wijze" een arrestant in het gezicht terwijl die al handboeien om had. Het levert hem een geldboete van 200 euro op.

► In januari 2011 moet de nummer 2 van de PVV-kandidatenlijst van de Provinciale verkiezingen in Noord-Holland, **Carlo de Bruin**, zich terugtrekken. Volgens hem omdat hij net een project is begonnen om moslimmeiden aan een baan in de zorg te helpen. Dat zou botsen met de landelijke PVV die immers tegen elke hulp aan moslimmeiden is. Maar volgens **Hero Brinkman** moet De Bruin terugtreden, omdat hij "twee keer is aangehouden voor rijden onder invloed". Volgens De Bruin is hij voor die reden slechts één keer aangehouden en is met Brinkmans aanval "het moddergooien begonnen". Hoe dan ook, enige hypocrisie is het drankorgel Brinkman niet vreemd.

► **Geert Wilders** is naar eigen zeggen een grote vriend van Amerika. In januari 2011 komen er echter een aantal interne rapportages van de Amerikaanse ambassade in Den Haag naar buiten. Daarin wordt Wilders vanwege zijn racistische standpunten over moslims omschreven als "een extreem-rechtse ophitsers". De diplomaten stellen zelfs dat Wilders "geen vriend van de VS" is. En dat doet Wilders pijn.

► In december 2010 accepteert PVV-Kamerlid **Marcial Hernandez** van het OM een schikkingsvoorstel van 500 euro. Het OM komt met het voorstel, omdat het genoeg bewijs heeft om aan te tonen dat Hernandez in september 2011 een klap en een kopstoot uitdeelde aan een medewerker van het ministerie van Economische Zaken.

► In november 2010 zet Wilders zijn Kamerlid **Jhim van Bommel** voor zes weken op non-actief, nadat die eindelijk opbiecht in 2006 te zijn veroordeeld wegens valsheid in geschrifte. Hij kreeg toen een boete van 500 euro, omdat hij een aantal keer een vrachtbrief had vervalst. Van Bommel heeft ook een boete op zijn naam staan wegens rijden onder invloed in het jaar 2000. In dezelfde maand blijkt ook **Hero Brinkman** een roekeloos bestuurder geweest te zijn. In 2001 probeert hij namelijk, na het nuttigen van de nodige hoeveelheden alcohol, een controle van de politie te ontwijken. Hij rijdt met hoge snelheid van de politiecontrole weg en doet zijn lichten uit. De politie komt erachter en arresteert hem thuis op verdenking van rijden onder invloed. Hij brengt een aantal uur door op het politiebureau en komt er uiteindelijk vanaf met een schikking van 200 euro.

► In november 2010 is er rond PVV-Kamerlid en voormalig atleet **James Sharpe** stront aan de knikker. Hij blijkt tot voor kort de baas te zijn geweest van een Hongaarse telecombedrijf dat onder zijn leiding twee keer zwaar werd beboet wegens oplichting van klanten. De boetes bedroegen respectievelijk 260 duizend en 132 duizend euro. Ook komt naar buiten dat Sharpe eind jaren 80 de toenmalig tienkampkampioen Robert de Wit met een spikeschoen in het gezicht zou hebben gestoken. De Wit verklaart over zijn voormalige trainingsmaatje Sharpe dat "die vent hartstikke gek is". Een woordvoerder van de atletiekbond KNAU bevestigt de aanval met de spikeschoen. Hij noemt Sharpe "een halve crimineel". Ook wordt bevestigd dat Sharpe wegens het incident een half jaar geschorst is geweest. Verder meldt zich een ex-vriendin van Sharpe. Die verklaart dat hij "zijn handen niet kon thuishouden" en dat zij "doodsbang" voor hem is. Na de opening van de beerput levert Sharpe al snel zijn Kamerzetel in.

► PVV-Kamerlid **Richard de Mos** fraudeert met zijn cv. In november 2010 blijkt dat hij zich onterecht voordoeft als "schooldirecteur", ook richting de media. De Mos is echter slechts onderwijzer geweest. Hij geeft uiteindelijk toe gelogen te hebben, maar stelt ter verdediging dat hij schooldirecteur geweest had kunnen zijn, als hij het maar "geambieerd" had. Sinds deze affaire wordt De Mos gekscherend wel prof. dr. mr. ir. Richard de Mos genoemd. En zo is de bende van Wilders compleet...

Voor het eerste deel van "De bende van Wilders", met daarin eerdere 'incidenten' rond de PVV, zie: "De bende van Wilders", 12 november 2010, www.doorbraak.eu.

Gerrit de Wit

Nieuwe zelforganisatie "Africa in Motion" voor economische emancipatie van Afrika

"Waar kom je vandaan? Guinee?" Max Koffi, een van de initiatiefnemers van Africa in Motion (AIM), spreekt een jongere aan die de trein schoonmaakt. "Weet je, grote kans dat deze trein is gemaakt van ijzererts uit Guinee, en nu, wat doen wij? De treinen schoonmaken!"

De jongen reageert emotioneel op Koffi, en na het gesprek dat volgt is hij vastberaden om wat te doen aan het feit dat de meeste mensen in Afrikaanse landen nog steeds niet profiteren van de grondstoffen in hun land.

AIM streeft naar eerlijke handelsprocessen en naar duurzaam gebruik van Afrikaanse grondstoffen en middelen. Het initiatief is opgezet door Afrikaanse migranten in Nederland, en streeft naar een brede coalitie om de economische emancipatie van Afrika te ondersteunen. Daartoe wil men samenwerken met organisaties in Afrika en Europa.

LANDROOF

In tegenstelling tot de roep om meer democratie in Noord-Afrika en andere Arabische landen, houdt AIM in eerste instantie een pleidooi voor economische controle, aldus Koffi. Een democratiseringsgolf komt in de praktijk vaak neer op een leiderschapswisseling zonder dat de feitelijke problemen worden aangepakt. De grondstoffenketen, waarbij het merendeel van de winst op de Afrikaanse grondstoffen wordt gemaakt buiten dat continent, moet doorbroken worden. "Het wegsturen van politici heeft niet zoveel zin, wel om hen te bewegen hun werk te doen."

Afrika is het continent met de grootste voorraad aan grondstoffen. Niet alleen Europese landen, maar ook opkomende economieën als China, India en Brazilië investeren massaal in Afrika. Niet alleen willen ze hun toegang tot grondstoffen veilig stellen, maar ook wordt op grote schaal voor langere tijd land gepacht voor de verbouw van voedsel of biobrandstoffen om hun eigen voedsel en energievoorziening mee veilig te stellen. Dat heet landroof, en het gaat ten koste van de lokale voedselvoorziening. Koffi: "Wij willen gaan uitzoeken wat we kunnen doen tegen die landroof. We hebben meer invloed op de wereldeconomie dan we denken."

GRONDSTOFFEN

"Het is belangrijk dat je eenheid creëert onder de Afrikaanse landen. Dan kun je nee zeggen tegen een bedrijf, zonder dat het naar het volgende Afrikaanse land kan stappen dat wel zaken wil doen." Koffi vertelt dat de Afrikaanse grenzen ook maar constructies zijn van de oude kolonisten. "Inmiddels geloven veel Afrikanen in die grenzen, maar ik zeg: je bent geen Guineaan, dat hebben de Fransen bedacht." Een nieuwe studentenorganisatie, genaamd United Community of African Students (UCAS), is in Wageningen bezig om een soortgelijk proces op gang te brengen. Ze willen studenten uit Afrikaanse landen aanzetten tot het nadenken over gezamenlijke belangen, ongeacht nationaliteit, etniciteit of religie, zodat ze die spirit en netwerken mee terug nemen naar Afrika.

De komende jaren wil AIM vooral actie gaan voeren rondom het EU Raw Materials Initiative, een verdrag dat de Europese Commissie heeft opgesteld om Europa zeker te stellen van onbelemmerde toegang tot de Afrikaanse grondstoffen. Daarmee gaat de cyclus van export van grondstoffen uit Afrika door en wordt er geen eigen industrie ontwikkeld. AIM wil het verdrag ter discussie stellen via een European Citizen Initiative. Het vereist tenminste een miljoen handtekeningen van inwoners van de EU, van 7 of meer lidstaten, om een initiatief op de agenda van het Europees Parlement te krijgen. Het komende jaar organiseert AIM in diverse plaatsen in het land bijeenkomsten. Op hun website vind je meer informatie: africanmotion.nl.

Nicole Glotzbach
Margriet Goris

Doorbraak zoekt steunleden/donateurs

Doorbraak tikkert alweer 5 jaar aan de weg. Om onze activiteiten uit te kunnen breiden hebben we meer actieve leden nodig. In gesprekken met sympathisanten horen we echter regelmatig dat ze Doorbraak en haar strijd een warm hart toedragen, maar simpelweg geen tijd hebben om mee te doen. Sommigen moeten noodgedwongen keihard werken, anderen zijn bijvoorbeeld elders al actief.

Geldt dat ook voor jou, maar wil je Doorbraak toch steunen? Dan zou je steunlid/donateur kunnen worden. Steunleden maken maandelijks een vast bedrag over, gemiddeld 10 euro. Maar met minder zijn we ook heel blij, alle kleine beetjes helpen immers. Wie 5 euro of meer per maand overmaakt, krijgt bovendien gratis onze krant thuisgestuurd.

Steunlid worden? Vul dan het formulier op de website in: klik op "Meedoen" bovenaan de voorpagina. Mailen naar doorbraak@doorbraak.eu of bellen naar 0641206167 kan ook.

Wat Doorbraak zoal doet met je geld? In de afgelopen 5 jaar hebben we 110 acties en bijeenkomsten georganiseerd, en sprekers geleverd voor nog eens 37 bijeenkomsten.* Onze afdelingen in Leiden, Nijmegen en Deventer zijn druk bezig van onderop mensen te organiseren en ook in enkele andere steden zijn we actief, met name tegen racisme, migratiebeheersing en de bezuinigingen. Daarnaast organiseren we discussies en laten we een herkenbaar links geluid klinken via onze website, onze digitale nieuwsbrief, Facebook, Twitter, en natuurlijk deze tweemaandelijks krant.

* Zie: "Doorbraak-activiteiten op een rijtje", www.doorbraak.eu/?page_id=5404

Doorbraak

Anti-kapitalist, dat zijn we allemaal!

Iedereen anti-kapitalist? Dat klinkt absurd. Kan dat waar zijn? Jazeker, in principe wel. En om dat principe draait het in het nieuwste boek van John Holloway, het principe van het “sociaal antagonisme”, ofwel de botsing tussen concreet, zelfbepaald “doen” en abstracte, kapitalistisch gestructureerde arbeid. En het blijkt dat het wel of geen oog hebben voor dit antagonisme van grote invloed is geweest in de rijke sociale en politieke geschiedenis van “communising” en ook nu - voor ons allemaal - cruciaal is.

John Holloway, geboren in 1947, advocaat en een op Marx georiënteerd socioloog en filosoof, is sterk beïnvloed door de Frankfurter Schule en de sociale bewegingen in Latijns-Amerika, met name door de Zapatistas uit Mexico waar Holloway al jaren woont en werkt. In 2002 publiceerde hij het boek “Change the world without taking power: the meaning of revolution today”. Daarin betoogt Holloway, in tegenstelling tot het gangbare denken onder marxisten, dat alternatieven voor het kapitalisme niet in confrontaties met de overheid te bereiken zijn, maar alleen ontwikkeld kunnen worden in het autonome sociale handelen, binnen en buiten het kapitalisme. Zijn nieuwste boek “Crack capitalism” bouwt voort op die argumentatie. Holloway maakt gebruik van de metafoer van scheuren in muren en ijsvlakten. Kleine scheurtjes in de kapitalistische cohesie kunnen zich geleidelijk, vaak ongemerkt, vergroten. Veel scheuren kunnen samenkomen en gaandeweg leiden tot het punt dat het kapitalisme breekt. Het gaat om het zoeken en zichtbaar maken van deze scheuren die overal aanwezig zijn, ze te vermeerderen, ze te bezetten, ze te verdiepen en samen te brengen. Holloway presenteert geen strategisch programma. Hij beschrijft een perspectief, wijst in een richting waarvan het belang niet te onderschatten is. Ik laat een aantal onderdelen van zijn betoog de revue passeren.

DE MOTIVATIE: NEE! - “SAYING NO MAKES DIGNITY GROW”

We schreeuwen: Nee! Niet meer. We hebben er genoeg van. We willen breken!

“We willen breken met de wereld zoals die is. Een wereld van onrecht, van oorlog, van geweld, van discriminatie, van Gaza en Guantanamo. Een wereld van miljardairs en een miljard mensen die leven en sterven in hongers. Een wereld waarin de mensheid zichzelf ten gronde richt, niet-menselijke vormen van leven afslacht, de voorwaarden van haar eigen bestaan vernietigt. Een wereld geregeerd door geld, geregeerd door het kapitaal. Een wereld van frustratie, van verspilde mogelijkheden. Wij willen een andere wereld creëren.” (pag. 3)

DE METHODE: BREKEN! - “REFUSE AND CREATE”

We breken: Stop! We weigeren het bestaande, we scheppen het nieuwe. Dat is onze methode: “Refuse and create”! Waar bevinden we ons? In de breuk, maar meer dan dat: wij zijn de breuk! Immers, wij mensen passen niet in het systeem, onze verlangens naar vrijheid, liefde, geluk, naar menswaardigheid, veroorzaken de scheuren in de kapitalistische muur. Ons streven naar een menswaardig leven staat haaks op kapitalistische groei die ons figuurlijk en vaak ook letterlijk het leven wil nemen: het leven zelf als sabotage van het kapitalisme:

“De methode van de scheur is de methode van crisis: we willen de muur niet begrijpen vanuit zijn stevigheid, maar vanuit zijn barsten, we wensen het kapitalisme niet te begrijpen als dominantie, maar vanuit het perspectief van zijn crisis, zijn tegenstrijdigheden, zijn zwakheden, en we willen begrijpen hoe wij zelf deze tegenstrijdigheden zijn. Dit is crisistheorie, kritische theorie. Kritische/crisistheorie is de theorie van ons eigen ‘niet passen’. De mensheid (in al zijn betekenissen) botst in toenemende mate met het kapitalisme. Het wordt steeds moeilijker om zich aan te passen als het kapitaal meer en meer vraagt. Steeds meer mensen passen gewoon niet in het systeem, of, als we er in slagen om onszelf te dwingen op het steeds hardere procrustesbed van het kapitaal te liggen, dan doen we dat ten koste van delen van onszelf, die ons achtervolgen. Dat is de basis van onze scheuren en van het groeiende belang van een dialectiek van niet-passen.” (pag. 9)

HET PRINCIP: ZELFBEPALING DOOR TE DOEN!

De scheur, waar komt die vandaan, wat is het wezen van de breuk? De breuk is het revolteren van het concrete, zelfbepaalde “doen”, van het autonoom vormgeven aan de dagelijkse activiteiten tegen de abstracte, door het kapitalisme gestructureerde arbeid. Dat vormt het dubbele, zelfantagonistische karakter van het menselijk handelen onder kapitalistische verhoudingen. Het “sociaal antagonisme” staat voor het conflict tussen “doing” en “labour”, tussen het onafhankelijke en het onderworpen handelen:

“De spil, het centrale draaipunt, in dit alles is ons handelen: het menselijke scheppen. Eén vorm van handelen, arbeid, schept het kapitaal, is de basis van de maatschappij die ons vernietigt. Een andere vorm van handelen, die wij gewoon ‘doen’ noemen, duwt tegen het creëren van kapitaal en richting de totstandbrenging van een andere samenleving. In beide gevallen staat ons handelen centraal. Door te focussen op ‘doen’, plaatsen we onze eigen kracht in het centrum van ons begrip van de samenleving: onze macht-te-doen (en dus ook, onze macht-niet-te-doen, en onze macht-anders-te-doen). Door te focussen op doen, maken we tevens duidelijk dat het pleidooi van dit boek niet is voor ‘meer democratie’, maar voor een radicale reorganisatie van onze dagelijkse activiteiten, zonder welke de roep om ‘meer democratie’ helemaal niets betekent.” (pag. 85)

EXTERNALITEIT

Holloway wijst er op dat het dubbele karakter van arbeid – concreet én abstract – een essentieel uitgangspunt voor Marx was. In de socialistische en marxistisch-leninistische theorievorming en dito politieke praktijken is dit dubbele karakter aan de kant geschoven waardoor het sociaal antagonisme uit beeld is verdwenen, en het conflict tussen abstracte arbeid (in de vorm van loonarbeid) en kapitaal centraal is komen te staan. Dat heeft strijd losgekoppeld van het dagelijkse doen, geexternaliseerd. Met dramatische gevolgen voor het linkse denken over de maatschappelijke verhoudingen, de rol van de staat daarin, de omgang met de eigen politieke identiteit en politieke strijd. Holloway ziet deze externaliteit ook heden ten dage terug bij schrijvers als de post-marxist Moishe Postone, de operaïst Toni Negri en de autonoom marxist Harry Cleaver:

“De centrale kwestie is die van de externaliteit tussen kapitaal en klassenstrijd. We hebben gezien dat een scheiding tussen kapitaal en strijd een kenmerk is van het traditionele marxisme, en dat hetzelfde (uiteindelijk structuralistische) onderscheid terugkeert in Postone’s kritiek op de marxistische traditie. Cleaver (en inderdaad Negri en de operaïstische traditie) benaderen de kwestie van de andere kant, omdat ze strijd op de voorgrond plaatsen, maar de categorieën zelf zijn nooit begrepen als conceptualiseringen van de strijd, zodat de externaliteit blijft. In deze is Cleavers afwijzing van het dubbele karakter van de arbeid als een antagonistische relatie significant, evenals zijn omarming van het concept van zelfvalorisatie als een proces dat ‘los staat van kapitalistische valorisatie’. Hij gaat verder met te zeggen dat ‘de weigering van het werk... de mogelijkheid van zelfvalorisatie schept’. Deze externaliteit doet ertoe, simpelweg omdat het zelfvalorisatie verwijderd uit de dagelijkse ervaring van de arbeid. Het wordt iets speciaals, in plaats van de routinematige ervaring van het dagelijks doen van in-tegen-en-boven de arbeid. Misschien is de grote aantrekkingskracht, en de kracht en zwakte van de autonome of operaïstische theorie, dat het een theorie voor activisten is, een theorie van activisme, maar van een activisme gescheiden van de ervaring van het dagelijks leven. Ik wil verder reiken dan dat en ons begrip van opstand baseren in het dagelijks leven. Ik beweer hier dat de spil voor een

goed begrip niet alleen van de politieke economie, maar van het sociale antagonisme, het dubbele karakter van de arbeid is, en dat dit dubbele karakter van de arbeid het inherente en constante antagonisme van het dagelijks doen en leven is. Heel eenvoudig, het leven is de tegenstelling tussen doen en abstracte arbeid, en activisme is gewoon een bijzonder intense expressie van dat allesdoordringende antagonisme, waarvan het zich op eigen verantwoording scheidt.” (pag. 190)

HET BEPALEN VAN DE AGENDA

“Door onze eigen wereld te laten gelden, bepalen we de agenda, het tijdschema van strijd. Een groot probleem van links, zelfs radicaal-links, is dat het de agenda van het kapitaal volgt. Bewegingen zoals de beweging tegen de plannen van Gelmini in Italië, de beweging tegen de oorlog in Irak, de tegentop-mobilisaties van de laatste tien jaar: allemaal mobiliseren te acties om de ergste barbarij van de kapitalistische overheersing te stoppen, maar ze staan het kapitaal toe de agenda te bepalen. Al deze bewegingen zijn zeer belangrijk geweest en meer dan reacties op het kapitaal, of liever reacties die de directe aanleiding overstegen. Het blijft echter waar dat ze het kapitaal het tijdschema van het conflict laten vaststellen. Daarentegen, voor de emancipatie van het doen tegenover abstracte arbeid, is het essentieel om het perspectief radicaal te veranderen. Het centraal plaatsen van het doen betekent onszelf weer naar het centrum van het universum te brengen.” En: “Kapitaal is altijd een reactie op anti-kapitalistische beweging, maar het is belangrijk dit expliciet te maken zowel aan het kapitaal als aan onszelf als de voorwaarde van emancipatie. Revolutie is precies dat: de handhaving van onszelf als onze eigen, echte zon.” (pag. 242)

OVER DE RELATIE MET DE STAAT

“Is het antwoord dan om controle over de staat te nemen en hem ofwel te neutraliseren ofwel te gebruiken om onze cracks te verspreiden? Kunnen we de staat zelf niet converteren in een anti-kapitalistische crack? Ja, moeten we onze activiteiten niet richten op het organiseren van het verkrijgen van controle over de staat en hem in een anti-kapitalistische crack veranderen? Is dat niet wat is gebeurd in Cuba, Venezuela en Bolivia, bijvoorbeeld?”

“De staat, door zijn vorm, en onafhankelijk van de inhoud van zijn handelen, bevestigt en reproduceert de ontkenning van de subjectiviteit waarop het kapitaal is gebaseerd. Het benadert mensen niet als subjecten maar als objecten, of - en dat komt op hetzelfde neer - als subjecten gereduceerd tot een status van louter abstracties. Een politieke organisatie die haar activiteiten richt op de staat reproduceert onvermijdelijk deze kenmerken van de staat als een vorm van relaties. Om invloed binnen de staat te krijgen, of om dat te pakken wat controle over de staat lijkt te zijn, moet de organisatie die vormen van gedrag en denken overnemen die kenmerkend zijn voor de staat. Zo worden politieke partijen, hoe links georiënteerd of zelfs ‘revolutionair’ ook, gekenmerkt door hiërarchische structuren. En ze hebben de neiging om bepaalde vormen van taalgebruik en gedrag te adopteren die aansluiten bij die van de staat. De externe relatie tot de samenleving weerspiegelt zich in het concept van de ‘massa’ - een hoeveelheid van ongedifferentieerde, abstracte atomen, met beperkte capaciteiten, vragend naar leiderschap.”

Over het stellen van eisen aan de staat: “De ervaringen van de Zapatistas zijn in dit opzicht interessant. Hun oorspronkelijke ‘Ya basta!’ uit 1994 werd vergezeld van een lijst eisen, en een reeks dialogen met de Mexicaanse staat. Dat leidde tot de ondertekening van een overeenkomst over inheemse rechten. Hoewel de Zapatistas al op een vroeg moment begonnen hun eigen autonome gemeenten te bouwen, scholen en klinieken,

Gezellig polderen met de “vrijwillige terugkeer”-industrie

is het pas echt na de totale mislukking (in 2001) van de Mexicaanse staat om de afspraken over inheemse rechten te realiseren, dat de Zapatistas volledig afstappen van een politiek van eisen stellen, en daarmee ook alle contact met de staat verbreken, en de oprichting van een eigen communaal leven ondubbelzinnig de kern van de beweging wordt.” (pag. 241)

OVER HET FOCUSSEN OP EEN EIGEN LINKSE IDENTITEIT

Holloway wijst op de desastreuze effecten van de neiging tot identificatie van strijd. Elk protest dat plaatsvindt wil zichzelf labelen, verdinglijkt daarmee zichzelf en verliest zo haar revolutionaire potentie: “Identificatie of verdinglijking is een enorm vernietigende kracht in de dagelijkse strijd. Wij geven onze protesten een naam, een label, een limiet. Onze strijd is de strijd van vrouwen, van homo's, van de werknemers, van de werklozen, het is de strijd voor inheemse rechten, voor niet-verontreinigd voedsel, voor de vrede. Het kan zijn dat we er op zijn minst vaag van bewust zijn dat onze strijd onderdeel is van een breder geheel, misschien zelfs dat ze het product is van de manier waarop menselijk doen is georganiseerd in de wereld, maar, juist omdat die vorm van de organisatie permanent lijkt ('het is makkelijker om je het einde van de wereld voor te stellen dan het einde van het kapitalisme'), houden we onze strijd binnen de perken, binnen een identiteit. En zo hebben we een wereld vol van protest, een wereld van mensen die er op een bepaalde manier van bewust zijn dat er iets fundamenteel mis is met de manier waarop de maatschappij wordt georganiseerd, en toch scheiden zoveel muren deze protesten, zoveel dijken voorkomen dat ze in elkaar overvloeien. En al deze muren zijn identificaties, het grote identificatiekader van het kapitalisme-dat-is-en-altijd-zal-zijn, en de kleinere identificaties van 'wij zijn homo, wij zijn vrouwen, wij zijn inheems, wij zijn Baskisch, wij zijn Zapatistas, wij zijn anarchisten, wij zijn communisten'. En al deze identiteiten worden zo gemakkelijk de basis voor sektarisme, de eeuwige zelfvernietiging van links die voor de politie het leven gemakkelijk maakt. Veel effectiever dan welk systeem van geheime diensten: identiteit is de reproductie van het kapitaal binnen de anti-kapitalistische strijd.” (pag. 113)

Zo blijft Holloway hameren op de urgentie van het vermijden van linkse valkuilen: “Het is het doen dat centraal staat, niet een nieuw discours, niet een nieuwe manier van denken, niet een nieuwe vorm van organiseren, niet een nieuw -isme: doen. Doen, want het is ons doen hier en nu dat het kapitalisme en de vernietiging produceert, of daarentegen een wereld creëert geschikt voor menselijk en niet-menselijk leven. Revolutie is simpelweg dit: het nemen van onze verantwoordelijkheid als de makers van de sociale werkelijkheid, het sociale beginsel van onze macht-om-te-doen.” (pag. 248)

Holloway presenteert geen strategie, geen rechte weg naar een duidelijk einddoel, geen lange-termijn plan dat nog slechts aan anderen, de nog niet 'bekeerden' uitgelegd hoeft te worden, geen politiek van monologen. Daarentegen geeft hij middels de beschrijving van een aantal principes en uitgangspunten - verwoord in 33 stellingen, een per hoofdstuk - een richting aan. Een richting gevormd door een multipliciteit van paden van anders-doen die scheuren, cracks, in het kapitalisme veroorzaken, die alleen ontstaan door het zelf creëren en groeien door ze te bewandelen: een politiek van dialogen. Hij presenteert daarmee een concept dat sterk afwijkt van het gangbare “radicaal-linkse”, een concept dat naar mijn mening brede aandacht verdient.

“Tenzij we de verborgen revoltes van mensen kunnen aanraken, tenzij we de lijnen van continuïteit tussen de alomtegenwoordige opstanden van het dagelijks leven en de grote opstanden kunnen zien en markeren, kunnen we niet eens spreken van communising als een echte sociale beweging.”

“Crack capitalism”, John Holloway. Uitgeverij: Pluto Press. ISBN: 9780745330082. Als PDF te downloaden op <http://libcom.org>.

Jan Mulder

Noot

1. “Leben als Sabotage”, Detlef Hartmann, 1988.

IOM in Nepal.

Immigratieminister Gerd Leers heeft in 2011 de subsidie aan stichting Duurzame Terugkeer beëindigd.¹ Inmiddels heeft hij de touwtjes van de “vrijwillige terugkeer”-projecten strakker in handen genomen. Onder regie van de Dienst Terugkeer en Vertrek (DTV) worden vluchtelingensteungroepen ertoe aangezet om te fungeren als verlengstuk van de deportatiemachine. In plaats van te strijden voor verblijfsrecht laten die zich vaak maar al te graag inzetten voor migratiebeheersing.

Om afgewezen vluchtelingen te dwingen om naar hun land van herkomst terug te keren heeft de overheid in ruim 20 jaar een omvangrijk repressief systeem van opjagen, uitroken, opsluiten en uitzetten opgebouwd. De laatste jaren is het de staat gelukt om daarbij ook steeds meer steungroepen in te schakelen. Die werken vluchtelingen het land uit met een por in de rug en wat geld in de hand. Ze schieten de overheid te hulp met projecten die de aandacht afleiden van het gedwongen en gewelddadige karakter van deportatie door het een “vrijwillig”, “duurzaam” en “humaan” imago aan te meten. Zo stelt VluchtelingenWerk² al jaren de terugkeerplicht van ongewenste vluchtelingen centraal. Andere steungroepen³ zetten vluchtelingen via cursussen, therapieën en indoctrinatie onder druk om zich “waardig en respectvol” te laten dumpen in landen vol geweld en armoede, meestal in innige samenwerking met de migratiebeheersingsorganisatie IOM.⁴

De staat steekt veel geld en menskracht in het zo soepel mogelijk laten draaien van het uitzetapparaat. Maar als het deporteren nog goedkoper en geruislozer kan verlopen door gebruik te maken van de diensten van maatschappelijke organisaties, dan is de overheid er als de kippen bij om daar zijn voordeel mee te doen. Wel let men scherp op de winst- en verliesresultaten in de “vrijwillige terugkeer”-industrie. Als de deportatiecijfers te laag uitvallen, dan wordt de subsidie zonder pardon stopgezet, zoals stichting Duurzame Terugkeer ondervond.

WORST

Tijdens de op 10 november 2011 gehouden werkconferentie “Samenwerken in terugkeer” presenteerden de ministeries van Binnenlandse en Buitenlandse Zaken nieuwe beleidsregels voor subsidiëring van “vrijwillige terugkeer”-projecten. Ambtenaren van de ministeries lieten weten dat de al bestaande oprotpremie van maximaal 1.750 euro per “vrijwillig terugkerende” vluchteling voortaan wordt aangevuld met “ondersteuning in natura” ter waarde van 1.500 euro. Het kabinet Bruin I trekt er in totaal 2,5 miljoen euro voor uit. Maatschappelijke organisaties met “aantoonbare” ervaring in “vrijwillige terugkeer” kunnen subsidie aanvragen en een greep doen in de zak geld, die als een worst voor hun neuzen wordt gehangen. De aanvragen worden beoordeeld door de ambtelijke Stuurgroep Vrijwillige Terugkeer van de DTV, die de projecten zo nauwgezet kan controleren en dus kan aansturen in de gewenste richting.

De conferentie werd georganiseerd door de DTV. Die dienst probeerde de aanwezig-

maatschappelijke organisaties, waaronder VluchtelingenWerk, Amnesty International, Kerk in Actie⁵ en INLIA,⁶ nog meer voor zijn karretje te spannen en medeplichtig aan het deportatiebeleid te maken. Ter plekke riep Leers zijn toehoorders op tot een polderaanpak, dwars tegen de belangen van vluchtelingen in: “Laten we niet in wij-zij denken vervallen. Wij, de overheid, die de vreemdeling ten principale niet vertrouwt, tegen zij, de maatschappelijke organisaties, die dit wel doen. Laten we niet langs elkaar werken maar met elkaar, en zorgen dat mensen die hier niet mogen verblijven weer een nieuw perspectief krijgen in het land van herkomst. Daar bent u hard bij nodig.” Uiteraard verzweeg hij dat de staat dag in dag uit ontelbare vluchtelingen juist elk toekomstperspectief ontnemt door hen af te wijzen en terug te sturen naar oorden vol verschrikking en troosteloosheid.

Tijdens een van de workshops maakte de DTV duidelijk dat de collaborerende groepen zo snel mogelijk alle informatie over “vrijwillig” uit te zetten vluchtelingen aan de dienst ter beschikking moeten stellen. De deelnemers aan een door de IOM geleide workshop mochten een tenenkrommend rollenspel spelen, waarbij leden van maatschappelijke organisaties in de huid kropen van DTV-ambtenaren en zo een beeld kregen van de alledaagse praktijk van de dienst. Omgekeerd kwamen de DTV-ers meer te weten over het terugkeerwerk van de organisaties, wat in feite neerkwam op gratis bedrijfsspionage. Zo kon men zich ruimschoots inleven in elkaar, met de bedoeling om de samenwerking te verstevigen, meer begrip te krijgen voor elkaars uitzetactiviteiten en met z'n allen nog effectiever de vluchtelingen het land uit te jagen.

Harry Westerink

Noten

1. “Eerst meer ‘vrijwillige terugkeer’, dan pas subsidie, zegt Leers”, Harry Westerink, 24 mei 2011, www.doorbraak.eu.
2. “Terugkeerplicht centraal bij VluchtelingenWerk”, Harry Westerink, Fabel-krant 91, Gebladerte Archief, www.doorbraak.eu.
3. “Steungroep zet vluchtelingen onder druk met terugkeerprojecten”, Harry Westerink, Fabel-krant 92, Gebladerte Archief, www.doorbraak.eu.
4. “Steungroepen helpen overheid met uitzetten van vluchtelingen”, Jan Tas, Fabel-krant 60/61, Gebladerte Archief, www.doorbraak.eu.
5. “Justitie enthousiast over nieuw kerkelijk uitzetcentrum”, Harry Westerink, Fabel-krant 95/96, Gebladerte Archief, www.doorbraak.eu.
6. “INLIA steunt vooral de overheid”, Jan Tas, Fabel-krant 64, Gebladerte Archief, www.doorbraak.eu.

Of: het kapitaal, dat zijn wij allemaal?

In Doorbraak-krant 13 stond het artikel "Wij zijn de crisis van het kapitaal" van John Holloway over de crisis en hoe die zich verhoudt tot onze dagelijkse strijd tegen het kapitaal. In dit nummer bespreekt Jan Mulder Holloways boek "Crack capitalism". Holloway is zonder twijfel een auteur die te weinig wordt gelezen in Nederlandse radicale kringen: zijn teksten en ideeën zijn toegankelijk, strijdbaar en vernieuwend. Maar aan de andere kant laten we ons misschien te makkelijk meevoeren door zijn engagement en optimisme. Wat zijn de sterke en zwakke punten in Holloways betoog? Wat zijn de consequenties van zijn analyse, als we die helemaal doordenken? En zijn we wel bereid om die te aanvaarden?

CRISIS, KAPITAAL EN ARBEIDERSKLASSE

Hoevel het de vraag is of Holloway zichzelf als "autonomist" zou betitelen, bestaat zijn werk in ieder geval ten dele uit een reactie - en ten dele uit een voortborduren - op die beweging. Het centrale argument in zijn artikel in de vorige krant is in wezen tot die beweging te herleiden. Holloway vertrekt vanuit het werk van Mario Tronti, een Italiaanse operaïst, die in 1964 een eenvoudige doch cruciale denkstap maakte door een radicaal ander perspectief op klassenstrijd in te nemen. De linkse beweging heeft volgens hem in haar analyse van de klassenstrijd altijd een fout begaan door de ontwikkeling van het kapitaal als primair te zien. In plaats daarvan zou men moeten vertrekken vanuit het perspectief van de arbeidersklasse. "Vanaf nu", zo stelde Tronti, "moeten we het probleem op zijn kop zetten, de polen omdraaien, en opnieuw beginnen vanaf het begin: en het begin is de strijd van de werkende klasse". De ontwikkeling van het kapitaal gaat niet vooraf aan de klassenstrijd, maar is hier veeleer een reactie op: "de strijd zet de maat waarop de politieke mechanismen van de reproductie van het kapitaal moeten dansen".²

Uiteraard is er sindsdien veel gebeurd: de hier uit deze redenering voortgekomen autonomistische visie op kapitaal, ontwikkeling en crisis breidde zich in loop der tijd op verscheidene gebieden uit, en keek voorbij de grenzen van de economische klasse. Centraal bleef echter het idee dat kapitaal zich ontwikkelt als reactie op de klassenstrijd, en niet andersom, dat deze strijd volgt op de veranderingen in kapitalistische klassen- en productieverhoudingen. Holloway voert dit principe in zijn recente werk het verst door, en bekritiseert andere autonomisten (zoals Harry Cleaver, Michael Hardt en Antonio Negri), omdat zij daarin wat hem betreft niet radicaal genoeg zijn. Klassenstrijd en kapitaal blijven in hun analyse nog steeds wezenlijk verschillend en extern van elkaar. Weliswaar plaatsen zij de strijd op de voorgrond, zo erkent Holloway, maar haar "categorieën" (kapitaal en arbeidersklasse) worden nog altijd niet gedefinieerd in termen van strijd op zich. Met andere woorden: arbeidersklasse en kapitalisme zijn strijd, en zijn in die strijd aan elkaar gebonden.³ Dat is precies wat Holloway ook in zijn artikel betoogt: ten eerste is de crisis niet zozeer een crisis van het kapitalisme op zich, en ten tweede zijn wij er niet het slachtoffer van - integendeel. Wij zijn, belichamen en vormen die crisis zelf.

"PREFIGURATIE" EN DE BREUKLIJNEN IN HET KAPITALISME

Door bewust het perspectief van de onderdrukten in te nemen, stelt Holloway zich in staat een andere visie op anti-kapitalistische strijd te formuleren. In dat perspectief valt verzet tegen onderdrukking en uitbuiting samen met de poging om een radicaal alternatief in het "hier en nu" te realiseren. Met andere woorden: niet alleen strijdt men ergens tegen, maar ook wordt in deze strijd zelfbewust het verband gelegd met hetgeen men wél voor nastrevenswaardig houdt. Men streeft er dus naar om in het eigen handelen "niet de structuren en praktijken van datgene waartegen men strijdt te reproduceren, maar daarentegen die sociale verhoudingen te creëren die verlangd worden".⁴ Dit is wat Holloway "prefiguratief" handelen noemt: in plaats van een onderscheid te maken tussen de vorm van strijd en haar uiteindelijk doel, wordt de strijd zelf gezien als het moment

DISCUSSIE

waarop een radicaal andere samenleving verwezenlijkt wordt. Men prefigureert zodoende letterlijk de betere wereld die men voor mogelijk houdt - men realiseert nieuwe sociale, politieke en economische structuren, en probeert zo de wereld die "nog niet" is, direct en in de praktijk te realiseren. Een onderscheid dat we gewend zijn in de politieke praktijk te maken - het onderscheid tussen doelen en middelen - wordt zodoende ter discussie gesteld.

Het is de veelheid aan dergelijke prefiguratieve praktijken die langzaam het kapitalisme als een pleisterwerk openbreken, zo betoogt Holloway.⁵ Overall ontstaan scheurtjes, die, ieder op hun eigen wijze en ritme, langzaam proberen een nieuwe ruimte vrij te maken, waarin het prefiguratieve experimentele proces plaats heeft. De logica van het kapitalisme en scheve machtsverhoudingen wordt hier voor een moment opgeschort. Deze scheuren verzwakken het kapitalistische stelsel, stellen haar kracht op de proef, groeien langzaam naar elkaar toe en breiden zich gaandeweg uit. De hedendaagse klassenstrijd laat zich kennen als een proces van "negeren-en-creëren". 'Crisis' is het moment waarop het kapitalisme dit veelzijdige verzet niet langer het hoofd kan bieden en haar breuklijnen niet langer gedicht krijgt.

Deze voorstelling van strijd als een dubbelzijdig proces - enerzijds de confrontatie met uitbuitende en repressieve structuren, en anderzijds de poging om een radicaal alternatief te prefigureren als deel van dezelfde praktijk - is op zichzelf buitengewoon bruikbaar. Bovendien is het realistisch: verzet laat zich in onze tijd beter benaderen en begrijpen als een veelheid aan verspreide, losstaande praktijken. Althans: in eerste instantie. Het betekent namelijk wel dat deze vele vormen van verzet in hun samenhang nader gearticuleerd en gepolitiseerd moeten worden. Dat aspect ontbreekt in Holloways analyse. Later kom ik hierop terug.

KLASSENSTRIJD ZONDER KLASSEN

Maar laat ik eerst Holloways analyse van de crisis en haar verhouding tot verzet eens kritisch tegen het licht houden. Op het eerste gezicht lijkt Holloways benadering vooral bijzonder "empowering" en hoopgevend - immers: als "wij" de crisis teweegbrengen, dan hebben we blijkbaar meer macht over het kapitaal dan we zelf voor mogelijk hielden. Maar deze stelling is gebaseerd op een aantal methodologische vooronderstellingen die zacht gezegd problematisch zijn. Want als kapitaal en klassenstrijd dusdanig in elkaar grijpen als Holloway betoogt, dan kan dit conflict alleen nog als een interne spanning begrepen worden. De spanning tussen "ons" en het kapitaal wordt er zo een van de scheiding of inbreuk, in plaats van een directe tegenstelling. Holloway gebruikt uiteenlopende concepten om die scheiding te duiden, variërend van "vervreemding", "fetisisering" en "zelfnegatie", maar feitelijk komen die op hetzelfde neer: de verhouding tussen "doen" en "(abstracte) arbeid", of tussen "doen" en de "waar", tussen "macht-om" en "macht-over", en dus wezenlijk tussen "ons" en het kapitaal, is er een van een interne scheiding die van bovenaf wordt opgelegd.⁶ Revolutionaire strijd is derhalve de poging om deze scheiding van onderaf op te heffen, en het volle potentieel van het "doen" (of de "macht-om") te realiseren. Deze conceptualisering heeft een aantal verregaande consequenties. Allereerst geeft het "ons" geen enkele autonomie van onderdrukkende structuren en/of klassen. In Holloways analyse ontbreekt daardoor iedere vorm van klassenscheiding of, in bredere zin, enig begrip voor een revolutionair subject. Het klassieke "proletariaat" als ook het autonomistische "multitude" wijst hij van de hand, maar in plaats daarvan verwijst hij vrijwel uitsluitend naar een leeg "ons", zonder hier verder inhoud aan te geven.⁷ Het is, juist omdat het hier om een interne tegenstelling

met het kapitaal gaat, onduidelijk waar dit "ons" ophoudt en het kapitaal begint. Holloway beschrijft in wezen een klassenstrijd zonder klassen.⁸

HET KAPITAAL, DAT ZIJN WE ALLEMAAL?

Tegelijkertijd is Holloways analyse, paradoxaal genoeg, hopeloos voluntaristisch. Het komt uiteindelijk allemaal aan op "onze" bereidheid om het kapitalisme te maken of te breken. "Wij" zijn wellicht de crisis van het kapitaal, maar wij zijn ook degenen die het kapitalisme in stand houden: "Nee, er is geen pre-existerend kapitalisme, er is slechts het kapitalisme dat we vandaag de dag maken, of niet maken.' En we kiezen ervoor om het niet te maken", zo concludeert hij.⁹ Alles wat we zouden moeten doen om uitbuiting en onderdrukking tot een einde te brengen, is eenvoudigweg de stekker eruit trekken. Niet meer naar je werk gaan, niet meer produceren, maar gewoon "in plaats daarvan iets anders doen".¹⁰

Achter deze ogenschijnlijk strijdlustige retoriek gaat zo een gesimplificeerd beeld van revolutionaire strijd schuil, die nog het dichtst in de buurt komt bij het liberale "een betere wereld begint bij jezelf". De eerste pagina's van Holloways "Crack capitalism" bestaan dan ook uit een welhaast onuitputtelijke opsomming van verzetsvormen, die het boek een bijna absurdistisch randje geven. Van de opstandelingen in Chiapas, die een autonome ruimte van zelfbestuur weten af te dwingen, manoeuvreert Holloway moeiteloos naar "de automonteur in Birmingham die in de avonduren een volkstuintje beheert", en van de "vrienden in Porto Alegre die een koortje beginnen, gewoon omdat ze graag zingen" gaat hij vervolgens terug naar mensen in Cochabamba, die in de strijd tegen de privatisering van watervoorzieningen de confrontatie met het leger aan moeten gaan.¹¹ Iedereen, zo argumenteert Holloway, voegt op haar of zijn eigen manier iets toe aan het creëren en uitbreiden van breuklijnen in de oppervlakte van het kapitaal. Het zijn misschien niet allemaal de meest militante, in het oog springende vormen van verzet, maar er is een continuïteit. Samen vormen ze een veelheid aan praktijken die het kapitalisme kunnen breken.

Dat beeld heeft duidelijk een sterke aantrekkingskracht. De vele uiteenlopende voorbeelden van verzet in de dagelijkse praktijk die Holloway geeft - van de toevallige werkweigeraar tot de vrijwilligerswerker tot de stadsguerrilla - stellen ons allemaal in staat om ons op de een of andere wijze met revolutionair verzet te vereenzelvigen. We zijn allen anti-kapitalisten, en we zijn allen op onze eigen manier effectief in strijd met het kapitaal. We kunnen zo dus zwelgen in ons anti-kapitalistische zelfbeeld, in de wetenschap dat we, simpelweg door "iets anders" te doen, op de juiste weg zijn. Een geruststellende gedachte voor iedereen met een comfortabel leven, die dat liever onveranderd laat. Holloways voluntarisme heeft echter een keerzijde: als "wij" verantwoordelijk zijn voor de crisis, dan zijn "we" evengoed verantwoordelijk voor het al dan niet prevaleren van het kapitalisme. Zijn we ook bereid die consequentie te trekken? Voor hen die hun schaapjes op het droge hebben, die zich inderdaad in een relatief comfortabele positie bevinden, is het misschien heel goed denkbaar om hier in theorie mee in te stemmen. Maar voor hen die daadwerkelijk dagelijks moeten vechten voor hun bestaan, is dit niet alleen een bittere pil, maar ook een lege gedachte.

WIJ STRIJDEN - MAAR WAARTEGEN?

Wil dat zeggen dat we Holloways analyse volledig overboord moeten gooien? Geenszins! Op zichzelf is zijn voorstelling van de klassenstrijd als de creatie van breuklijnen in het pleisterwerk van het kapitaal buitengewoon stimulerend. Het stelt ons, alle absurde, verregaande voorbeelden even terzijde leggend, in

FOTO: ERIC KREBBERS

staat om de anti-kapitalistische strijd als een veelheid van verzetsvormen te zien. Er is niet één strijd, niet één juiste vorm van verzet, niet één factor die mensen en bewegingen als een homogene revolutionaire klasse aan elkaar verbindt. En er is daarom ook niet één organisatievorm waaronder aan die strijd inhoud gegeven kan worden - geen voorhoede die ons de juiste weg kan wijzen.

Ik kan dus een heel eind meegaan met Holloways argument dat we die verschillende vormen van strijd niet met elkaar moeten en kunnen vereenzelvigen. Maar het gevaar is wel dat er hierdoor weinig criteria overblijven om die verscheidene vormen van verzet als anti-kapitalistische strijd te duiden. Wat maakt dat ze, verschillend als ze kunnen zijn, toch op de een of andere manier met elkaar in verbinding staan? Waaruit bestaat, met andere woorden, de continuïteit tussen die strijdvormen? Holloway blijft ons het antwoord op deze vragen schuldig.

Dat leidt tot een tweetal problemen, waar we een antwoord op zullen moeten formuleren, willen we vasthouden aan Holloways voorstelling van anti-kapitalistische strijd als een veelheid aan prefiguratieve experimenten. Ten eerste: als die breuklijnen in de textuur van het kapitaal daadwerkelijk en als zodanig bestaan, waaruit volgt dan dat het succesvolle vormen van verzet betreft? Men zou evengoed kunnen betogen dat het bestaan van die scheuren duidt op hun toelaatbaarheid. Zijn het niet juist hun marginaliteit en geïsoleerdheid die maken dat ze kunnen blijven bestaan, zolang ze de prevalentie van het kapitalisme maar niet serieus in gevaar brengen? De eenvoudige vaststelling dat het kapitalisme nu eenmaal in crisis verkeert, is niet afdoende; zeker niet zolang dit verband tussen crisis en strijd niet verder wordt uitgewerkt. Ten tweede, en deels hieruit volgend: waarom zouden we er überhaupt van uitgaan dat het ook daadwerkelijk strijd tegen het kapitalisme betreft, in plaats van strijd ondanks het kapitalisme?²² Met andere woorden: hoe weten we zeker dat het geen parallelisme betreft, geen veelheid aan praktijken die - tot op bepaalde hoogte - prima coëxisteren met het kapitalisme?

Resumerend: dat "wij" de crisis van het kapitaal zijn, is niet alleen een hele stimulerende en hoopvolle gedachte, maar tevens een uitnodiging om, in navolging van de autonomistische traditie, de klassenstrijd vanuit "ons" eigen perspectief te benaderen. Dit perspectief valt of staat echter met een goed begrip van zowel dit "ons" als het kapitaal op zich, als ook de verhouding daartussen - een verhouding die zeker niet, zoals Holloway voorstelt, volledig intern kan zijn. Zonder die verdere conceptualisering blijft Holloways analyse vooral "wishful thinking", alle waardevolle elementen daarin ten spijt.

Mathijs van de Sande

Noten

1. "Wij zijn de crisis van het kapitaal", John Holloway, 20 december 2011, www.doorbraak.eu.
2. "Lenin in England", Mario Tronti. In: "Red notes, working class autonomy and the crisis: Italian marxist texts of the theory and practice of a class movement: 1964-79", 1979. Pag. 1.
3. "Crack capitalism", John Holloway, 2010. Pag. 190.
4. "Change the world without taking power", John Holloway, 2010. Pag. 153.
5. Zie onder andere: "Crack capitalism", John Holloway, 2010. Pag 8-13.
6. Zie met name "Change the world without taking power", John Holloway, 2010. Hoofdstuk 4. En: "Crack capitalism", John Holloway, 2010. Stelling 12.
7. Ik zeg niet dat Holloway zich die vraag niet stelt (zie onder andere "Crack capitalism". Pag. 44), maar wel dat hij mijns inziens geen serieuze poging onderneemt om hier een antwoord op te formuleren.
8. Twee opmerkingen in de kantlijn. Allereerst: Holloway zelf refereert wel expliciet naar "klassenstrijd" als een centrale notie in zijn analyse, zie onder andere "Change the world". Pag. 53-57. Ten tweede: uiteraard verwijs ik hier niet zozeer naar "klasse" als gegeven op (uitsluitend) politiek-economische gronden, maar meer in de brede zin van het woord.
9. "Crack capitalism", John Holloway, 2010. Pag. 254.
10. Idem. Pag. 86.
11. Idem. Pag. 3-7.
12. Voor een voorbeeld van een dergelijke analyse, die eigenlijk alleen een ethisch perspectief kan bieden, zie: "Infinitely demanding: ethics of commitment, politics of resistance", Simon Critchley, 2008.

Bloggs+

Een selectie uit de pakweg 75 nieuwe artikelen, blogs, aankondigingen, verslagen en cartoons die op Doorbraak.eu zijn verschenen sinds het vorige nummer van deze krant.

Vluchtelingen Ter Apel naar binnen gelokt en opgesloten

(30 november, Mariët van Bommel)

Toen kwam opeens de politie. Alle Nederlanders en moeders met kinderen eruit, werd er geschreeuwd. Ik wilde niet, en probeerde met een paar van de jongens te overleggen. Ga maar, zeiden ze, dit helpt niet. Wij zijn er toen uitgegaan. Ze hebben ons in de val laten lopen.

Activiste Kaviaar laat zich niet intimideren door verwijdering van haar website

(8 december, Eric Krebbers)

Het zal de staat niet lukken om radicale kritiek op het uiterst repressieve migratiebeleid onmogelijk te maken, zo zegt de activiste zelf ook. Doorbraak verklaarde zich eerder al solidair met Kaviaar en haar strijd.

Doorbraak-workshop over ideologie van de Hard Werkende Nederlander

(12 december, Willem Slaapmaat)

Het is een splijtzwam, die ervoor zorgt dat de HWN-ers zich niet tegen hun bazen en de rijken keren, maar tegen 'de anderen' die zij mogen zien als uitvreter, zwakkeren, en moeilijkdoeners. Al die mensen worden als "onproductieven" gepositioneerd tegenover de HWN-ers die wel "productief" zijn.

Domestic workers uitgezet ondanks onrechtmatig optreden van vreemdelingenpolitie

(19 december, Jacob Visser)

De Connexion-medewerkers verschaften de mensenjagers van de vreemdelingenpolitie heel specifieke informatie over buslijnen, reistijden en door hen geconstateerde gevallen van zwartrijden. De mensenjagers observeerden daarna maandenlang diverse buslijnen en achtervolgden mensen met een Afrikaans uiterlijk die in de rijke villawijken uitstapten.

Dader moordaanslagen Italië lid van dynamische extreem-rechtse beweging

(22 december, Christian De Vito)

Casa Pound is vooral bekend van haar jeugdorganisatie Blocco Studentesco en door het kraken van panden voor arme blanke Italiaanse gezinnen. Ook voert men campagne rond de "sociale hypotheek", oftewel men keert zich tegen de sociale kaalslag zoals die zich ook in Italië voltrekt.

Actievoerende vluchtelingen nemen 'aanbod' burgemeester Vlagtwedde aan

(31 december, Henk Zeldenrust)

Zo bestaat er bezorgdheid over een vrouw die ziek is geworden en hoe dat verder moet. De sfeer is vriendelijk, ondanks de lekkende tenten, het noodweer en hun uitzichtloze situatie. Er worden grappen gemaakt, er is geen angst te bespeuren over wat er gaat gebeuren. Ik herken het weer: deze mensen zijn de angst voorbij.

Schoonmakers in actie: nooit meer onzichtbaar

(6 januari, Taylan Devrim)

Daarnaast heb je nog het te pas en te onpas inzetten van waarschuwingsbrieven als chantagemiddel. Als je namelijk niet op tijd bezwaar maakt tegen een waarschuwingsbrief, dan kun je na drie keer geschorst of in ergste geval op staande voet ontslagen worden.

Wilders zwijgt over joodse homohaat en christelijk seksueel geweld

(24 januari, Harry Westerink)

Wie Wilders wil ontmaskeren als een extreem-rechtse huichelaar en machtswellusteling, moet vooral toeslaan op de momenten dat hij zich gedeisd houdt. In plaats van te reageren als hij zelf de aanval zoekt, is het zaak om hem ongenadig onder vuur te nemen als hij er het zwijgen toe doet, bijvoorbeeld over de homohaat van de opperrabbijn en het seksuele geweld binnen de katholieke kerk.

Occupy Senegal?

(1 februari, Peter Storm)

Naast de woede wegens politieke manipulatie is er dus kwaadheid wegens economische ellende, en wegens politie die mensen het leven zuur maakt. En mensen kijken over de grens voor rolmodellen. De "Y en a marre"-beweging is geïnspireerd door de Arabische Lente.

Moskeeën vaker onder vuur

Bij de moskee aan de Leidse Rembrandtstraat zou enkele jaren geleden ook een varkenskop gedeponeerd zijn.

► ► ► *Vervolg van voorpagina*

Van der Valk onderzocht specifiek de periode 2005-2010. Daarin kwam ze tot 117 geregistreerde aanvallen. Bij 43 daarvan ging het om een bekladding met racistische leuzen en tekens als hakenkruizen. 37 keer werden er vernielingen aangericht en 27 keer werd er brand gesticht. In het piekjaar 2005 vonden er 25 gewelddadige acties tegen moskeeën plaats, vooral brandstichtingen. Maar ook in 2007 en 2008 werden hoge scores genoteerd, 23 aanvallen elk. Bij de brandstichtingen werd vaak gebruik gemaakt van brandbommen en molotovcocktails. Bij vernieling ging het meestal om het gooien van stenen door ruiten. Een ander beproefd actiemiddel is het deponeren van lichaamsdelen van dieren: een schaap aan de gevel, het deponeren van een varkenskop, varkenspoten of ingewanden op het terrein van een moskee, en het besmeuren van de gebouwen met bloed. Dat gebeurde zo'n 5 keer. Dat soort acties zijn zeer provocerend, gezien de houding van moslims ten aanzien van juist deze dieren: een varken wordt beschouwd als onrein en wordt daarom niet gegeten, terwijl een schaap juist een offerdier is en wel wordt gegeten. Een deelnemer aan het nazistische webforum Stormfront noemde ontheiliging met varkensurine ooit "een probaat middel om vrome moslims te verjagen". En op het forum van de inmiddels wijlen extreem-rechtse partij Nieuw Rechts werd ook een dergelijk actiemiddel aanbevolen: "Gewoon de grond ontheiligen met afval van het slachthuis... varkensbloed, varkenskoppen, stront, pis, etcetera. Dat vertraagt de bouw... op zoek naar een nieuwe locatie... hup hetzelfde geintje weer. Dat moeten we doen in plaats van alleen maar lopen klagen en kankeren... actie!"

EXTREEM-RECHTSE BETROKKENHEID

Het opsporingspercentage van racistisch geweld is historisch laag. Waar de daders wel werden opgespoord, bleek het bijna altijd om groepjes jongeren te gaan. Opvallend is het volgens Van der Valk dat er geen betrokkenheid is vastgesteld van extreem-rechtse organisaties bij de acties. Ze stelt echter ook dat dat niet wil zeggen dat die betrokkenheid er niet is geweest. Maar daar lijkt de onderzoekster toch wat gegevens te missen. Zo werd de beruchte extreem-rechtse activist Ben van der Kooi ervan verdacht in juni 2005 een Rotterdamse moskee in de fik gezet te hebben. De moskee brandde geheel uit en werd beklad met keltenkruizen en teksten als "Theo van Gogh R.I.P." en "Geen moskees op Zuid". Wegens een gebrek aan bewijs werd Van der Kooi uiteindelijk vrijgelaten. En in 2006 was een Almeerse afdeling van de extreem-rechtse organisatie Voorpost betrokken bij een brandstichting in een islamitische slagerij en een islamitische school. De daders werden veroordeeld tot cel- en werkstraffen. Ook wordt vanuit partijen als de NVU de anti-islamitische kaart gespeeld, hoewel een directe betrokkenheid bij aanslagen tegen moskeeën inderdaad niet is vastgesteld. De NVU verkeert daarbij overigens wel in een spagaat: de partij herbergt namelijk ook nazi's die sterk antisemitisch zijn en zich tegen de islamofobie van "de zionist" Wilders keren. Deze stroming ziet in moslimfundamentalisten juist bondgenoten tegen het jodendom.

Er worden ook legale acties gevoerd tegen moskeeën of de bouw ervan. Zo worden er protestbijeenkomsten belegd, folders verspreid en demonstraties georganiseerd. In de periode 2005-2010 kwam dat voor zover bekend 29 keer voor. Traditioneel extreem-rechtse partijen en organisaties namen er daarvan 12 voor hun rekening. De meeste andere acties werden gevoerd door buurtbewoners, waarbij volgens de onderzoekster soms islamofobe motieven een rol

leken te spelen. Ook de PVV haakt in op dit soort protesten om zo vooroordelen aan te wakkeren. Zo pleitte de partij in de provincie Zuid-Holland tegen de bouw van een moskee die op dat moment al gaande was. De PVV verzet zich überhaupt in toenemende mate en op verschillende niveaus tegen de aanwezigheid en de bouw van moskeeën. Dat gebeurt in het Europees Parlement, landelijk en op het niveau van provincie en gemeente, met name door het stellen van vragen en het indienen van moties. Ook voerde de PVV in Limburg campagne onder de leus "Niet voor moskeeën, maar voor carnaval!!".

KLIMAAT

Volgens Van der Valk is anti-discriminatie in Nederland de afgelopen 50 jaar geleidelijk goed verankerd in wet- en regelgeving. Instituties en organisaties werden in het leven geroepen om invulling te geven aan beleid tegen discriminatie. Volgens de onderzoekster staat dat institutionele bouwwerk onder druk door de in kracht groeiende islamofobe ideologie, van onder meer de PVV. Die partij noemt ze een islamofobe partij bij uitstek. De PVV stigmatiseert moslims met het oog op hun uitsluiting en ongelijke behandeling. Verder maakt de partij geen enkel onderscheid tussen de islam en het moslimfundamentalisme. De islamofobe ideologie is via de gedoogconstructie van de regeringscoalitie met de PVV tot in het centrum van de politieke macht doorgedrongen. De maatregelen op het gebied van migratie, asiel en integratie die medio 2010 werden aangekondigd en sindsdien geleidelijk worden ingevoerd, zijn volgens Van der Valk deels gericht op buitensluiting van wie er nog niet is en op assimilatie op wie nu eenmaal is toegelaten. De maatregelen zijn veelal in strijd met Europese verdragen en richtlijnen. Ook Europese instanties en mensenrechtenorganisaties laten zich met regelmaat kritisch uit over het islamofobe klimaat in Nederland en over het discriminerende beleid van de regering. Volgens Van der Valk kan "een afdoend antwoord van de politiek op de ontwikkeling en groei van een islamofobe ideologie niet worden gevonden in aanpassing, ontkenning, wegstappen, depolitiseren en hopen op betere tijden". De politiek dient "belangrijke democratische waarden als gelijkheid, tolerantie, diversiteit, anti-discriminatie, vrijheid én verantwoordelijkheid" hoog te houden. Maar gezien de samenstelling van de gedoogcoalitie is die kans uitermate klein.

Hoewel Van der Valk er niet op ingaat, is het een belangrijke vraag in hoeverre het racistische discours van de PVV bijdraagt aan de aanslagen op moskeeën. Laten aanslagplegers zich inspireren door de oorlogszuchtige ideologie en taal van Wilders? In ieder geval lijkt een bekladding van een moskee in Veendam in 2009 in deze categorie te vallen. Het gebedshuis werd namelijk beklad met leuzen als "Sieg Heil", "Oprotten uit NL" én "Geert Wilders". Farid Azarkan, de voorzitter van het Samenwerkingsverband van Marokkaanse Nederlanders, stelde eind vorig jaar dat de uitlatingen van Wilders mede bijdragen aan de gewelddaden tegen moskeeën: "Je ziet wat het doet met mensen als hun denkbeelden vertegenwoordigd worden in de politiek. Ze voelen zich gesterkt door wat de PVV roept. Dat uit zich in het roepen op straat tot het bekladden van moskeeën met leuzen die exact uit Wilders mond komen. De beschaafde manier van met elkaar omgaan is verdwenen. Dat touwtje dat ons bond. Ik denk dat als we later terugkijken, we zullen zeggen dat dit een tijd is waarin we belangrijke kernwaarden verloren zijn", aldus Azarkan.

Gerrit de Wit

Doorbraak

Doorbraak is een linkse basisorganisatie die strijdt voor een ecologisch duurzame wereld zonder uitbuiting, onderdrukking en uitsluiting. Daarom vechten we van onderop tegen het kapitalisme, het patriërchaat, racisme, nationalisme, religieus fundamentalisme en militarisme. Doorbraak is een gezamenlijk initiatief van zogenaamde "allochtonen" en "autochtonen", juist om het denken in zulke etnische verdelingen te doorbreken.

Doorbraak wil af van de gecreëerde scheidslijnen en streeft naar een rechtvaardiger wereld. Hoe die er precies uit moet gaan zien? En hoe we daar willen komen? Dat willen we gaandeweg en samen met anderen bedenken en bevechten. Daarbij halen wij onze inspiratie uit de strijdbare traditie van socialistische bewegingen. Doorbraak staat daarbij symbool voor de wens om vastgeroeste indelingen in allerlei hokjes te doorbreken.

Klinkt dat goed? Heb je interesse? Wil je meedoen? Bel of mail ons dan gerust.

ADRES

Website: www.doorbraak.eu
Facebook: www.facebook.com/doorbraak
Twitter: twitter.com/doorbraakeu
Mail: doorbraak@doorbraak.eu
Adres: Postbus 901, 7400 AX Deventer
Telefoon: 06 4120 6167
Giro: 33.89.627, t.n.v. Doorbraak.eu, Deventer

LOKALE CONTACTEN

amersfoort@doorbraak.eu
amsterdam@doorbraak.eu
arnhem@doorbraak.eu
den Haag@doorbraak.eu
deventer@doorbraak.eu
enschede@doorbraak.eu
haarlem@doorbraak.eu
leeuwarden@doorbraak.eu
leiden@doorbraak.eu
nijmegen@doorbraak.eu
oss@doorbraak.eu
rotterdam@doorbraak.eu
utrecht@doorbraak.eu
wageningen@doorbraak.eu

KRANT

De Doorbraak-krant verschijnt tweemaandelijks en wordt uitgegeven door stichting Gebladerte, www.gebladerte.nl. Abonnee worden? Maak 25 euro over op giro 95225 t.n.v. stichting Gebladerte te Leiden o.v.v. "abonnee". Vermeld duidelijk je adres. Minima kunnen volstaan met 13 euro. Losse nummers kosten 3 euro. Lay-out: Zwart op Wit, Delft
Drukkerij: Albani, Den Haag
ISSN: 1877-8186

MAIL-LIJST

Wil je in de tussentijd op de hoogte blijven van Doorbraak-activiteiten? Mail dan "Doorbraak Info" naar doorbraak@doorbraak.eu.